

Рівненський державний гуманітарний університет
Філологічний факультет
Кафедра стилістики та культури української мови

Дипломна робота
на здобуття освітнього ступеня магістра

МОВНОСТИЛІСТИЧНІ ОЗНАКИ ПУБЛІЧНИХ ПРОМОВ
В. ЗЕЛЕНСЬКОГО У ПЕРІОД ВІЙНИ

Виконала студентка VI курсу групи У-61
спеціальності 014 Середня освіта
(Українська мова та література)

Якобчук Марина Анатоліївна

Керівник – Шульжук Наталія Василівна,
кандидат філологічних наук, доцент

Рецензент – Мединська Наталія Миколаївна,
доктор філологічних наук, професор
кафедри української мови та літератури
МЕГУ ім. академіка Степана Дем'янчука

Рівне – 2023

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ ПОЛІТИЧНОЇ КОМУНІКАЦІЇ	
1. 1. Політичний дискурс як об’єкт наукового аналізу.....	8
1. 2. Публічна промова як мовленнєвий жанр політичного дискурсу.....	18
Висновки до першого розділу.....	26
РОЗДІЛ 2. СТИЛІСТИЧНІ ФУНКЦІЇ ЛЕКСИЧНИХ, ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ТА ГРАМАТИЧНИХ ОДИНИЦЬ ЯК ЗАСОБІВ ВПЛИВУ У ПУБЛІЧНИХ ПРОМОВАХ В. ЗЕЛЕНСЬКОГО У ПЕРІОД ВІЙНИ	
2.1. Лексико-фразеологічні засоби стилістики у промовах В. Зеленського у період війни.....	28
2.2. Стилiстичний потенціал морфологічних засобів у промовах В. Зеленського у період війни.....	52
2.3. Засоби експресивного синтаксису у промовах Володимира Зеленського.....	67
Висновки до другого розділу.....	85
ВИСНОВКИ	86
СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ	90
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	96
ДОДАТКИ	97

ВСТУП

Україна, як сучасна незалежна країна, проходить складні випробування, пов'язані з російсько-українською війною. Ця війна не тільки стала осередком збройних протистоянь і територіальних змін, а й спричинила серйозні зрушення у політичному дискурсі країни. У цьому контексті особливого значення набувають публічні виступи глави держави, адже вони є не лише джерелом офіційної інформації, а й ефективним засобом мовленнєвого впливу на громадян.

В епоху глобалізації антропоцентризм є провідним принципом когнітивно-дискурсивної наукової парадигми сучасної лінгвістики. Антропоцентричний підхід звертає увагу дослідника на людину як мовного індивіда, який використовує мову не лише для вираження інформації, а й для передачі своїх думок та емоцій. За допомогою мови люди можуть впливати на навколишнє середовище. Внаслідок експансіонізму, підходу, який «передбачає впровадження до лінгвістики теоретичного доробку, поняттєвого апарату, методів і методик інших наук» [50, с. 36], сформувалися такі новітні галузі, як-от: комунікативна лінгвістика, когнітивна лінгвістика, прикладна лінгвістика, психолінгвістика, антропологічна лінгвістика, генеративна лінгвістика, математична лінгвістика, дескриптивна лінгвістика, етнолінгвістика, прагматична лінгвістика, соціолінгвістика та ін. Одним із найперспективніших напрямів дослідження останньої є політична лінгвістика. Політичний дискурс є предметом політичної лінгвістики, яка є перспективним вектором соціолінгвістичних досліджень.

Бурхливий розвиток політичного дискурсу почався після Першої світової війни. Протистояння європейських країн відбивалося на всіх рівнях, і на рівні політичної агітації та військової пропаганди зокрема. Повоєнний період активізував пошуки більш досконалих стратегій і тактик мовленнєвого впливу, а нові політичні умови (розпад СРСР, об'єднання

Європи, формування глобальної багатополлярності) зумовили необхідність докладного вивчення ефективних засобів мовленнєвого впливу з метою створення у свідомості реципієнта бажаної картини світу. Пріоритет у політичній лінгвістиці належить американським лінгвістам (праці Г. Лассвелла, У. Ліппмана, Е. Касперського та ін.), але сьогодні цей напрям розвивається також у Західній та Центральній Європі (Д. Беніс, Р. Водак), Р. Бахем). Вчені з інших країн досліджували політичну лінгвістику (Л. Бессонова, С. Муране, Б. Норман, Е. Лассан, Н. Клочко, Е. Будаєв, А. Чудінов; Й. Ху, З. Гуо, К. Лі, Т. Чанг), а також українські дослідники (В. Ковчак, Л. Нагорна, В. Кулик та ін.). Проаналізувавши сферу наукових інтересів науковців, які розробляють проблеми політичної лінгвістики, вони дійшли висновку, що англомовний політичний дискурс і політичний дискурс окремих публічних діячів (таких президентів США, як Д. Трамп, Ф. Рузвельта, Д. Кеннеді, Р. Рейгана, Б. Клітона, Б. Обама [63, 59, 45, 33]) широко досліджений. Неангломовний політичний дискурс є менш дослідженим, проте такі аспекти його вивчення, як комунікативний, лінгвістичний та дискурсивний, представлені у працях мовознавців.

В Україні політичний дискурс особливо розглядається у працях, Н. Кондратенко («Український політичний дискурс») [26], С. Онуфрієва («Політичний дискурс в українських ЗМІ») [42], В. Петренко («Політична мова як маніпуляція») [46], О. Фоменко («Лінгвістичний аналіз американського політичного дискурсу») [61].

Беручи до уваги функційне призначення політичних текстів, О. Падалка пропонує вирізняти такі жанри політичного дискурсу, як регулятивний (дискурс, який спрямований на регулювання поведінки інших людей), інтегративний (партійні програми) та інформативно-персуазивний (політичні промови) [44, с. 66] (Додаток 4).

Аналіз літератури з теми дослідження дозволяє визначити публічну промову як підготовлений зв'язний монологічний потік мовлення, що

передбачає використання засобів мовленнєвого впливу на колективного адресата.

Одними з ефективних засобів мовленнєвого впливу у публічній промові політичного лідера держави, на території якої триває виснажлива й героїчна боротьба за її територіальну цілісність і незалежність, є мовностилістичні засоби, функціями яких є інформування колективного адресата, спонукання його до дій, з чим пов'язуємо **актуальність** нашої наукової розвідки.

Мета магістерського дослідження – виявити функційно-стильовий потенціал лексичних, фразеологічних та граматичних одиниць у публічних промовах Президента України В. Зеленського у період з 24 лютого 2022 року по 21 вересня 2023 року російсько-української війни.

Поставлена мета передбачає розв'язання таких **завдань**:

- з'ясувати суть понять «політичний дискурс», «публічна промова»;
- схарактеризувати публічну промову як жанр політичного дискурсу;
- з'ясувати функції лексико-фразеологічних та граматичних одиниць у публічних промовах Володимира Зеленського у період російсько-української війни.

Об'єкт дослідження – публічні промови Президента України Володимира Зеленського у період з 24 лютого 2022 року по 21 вересня 2023 року російсько-української війни.

Предмет дослідження – лексико-фразеологічні та граматичні одиниці як засоби мовленнєвого впливу у публічних промовах Володимира Зеленського у період російсько-української війни.

Джерелом фактичного матеріалу послугувала картотека, укладена шляхом вибірки з текстів україномовних публічних промов В. Зеленського, зафіксованих у виданні *Місяць війни. Хроніка подій. Промови та звернення Президента України Володимира Зеленського*. Харків : Фоліо, 2022. 383 с., а також на сторінці Офіційного інтернет-представництва Президента України

у розділі «Промови та звернення» (URL: <https://www.president.gov.ua/news/speeches>) у період з 24 лютого 2022 року по 21 вересня 2023 року.

В основу дослідження покладено описовий метод з елементами контекстологічного аналізу.

Теоретичне значення роботи полягає у тому, що представлені у ній теоретичні положення розширюють діапазон лінгвістичного опису такого жанрового різновиду політичного дискурсу, як публічна промова.

Практичне значення дослідження пов'язуємо з тим, що його окремі положення та результати можуть бути використані під час укладання освітнього контенту до курсів «Лексикологія», «Соціолінгвістика», «Прагмалінгвістика», «Лінгвістика впливу», «Теорія і практика мовленнєвої комунікації», «Політична лінгвістика» для здобувачів вищої освіти філологічних спеціальностей ЗВО.

Наукова новизна дослідження полягає у тому, що воно є першою спробою системного аналізу мовностилістичних особливостей мовленнєвого впливу в публічних україномовних промовах В. Зеленського у період російсько-української війни.

Магістерське дослідження виконане у контексті наукової теми кафедри стилістики та культури української мови РДГУ «Стилістична система сучасної української літературної мови у контексті когнітивно-дискусійної лінгвістичної парадигми» (державний реєстраційний номер 0121U114717).

Апробація магістерського дослідження. Теоретичні положення роботи обговорювалися на засіданнях кафедри стилістики та культури української мови (протокол №8 від 24.05.23; протокол №10 від 29.06.23; протокол №13 від 05.11.23; протокол № 14 від 04.11.23). Окремі її результати представлені у виступах на Всеукраїнському науково-практичному семінарі молодих науковців, аспірантів, студентів «Мова і культура як форми людського буття і свідомості нації» (20 квітня 2023 р., КНАУ; тема доповіді – «Мовностилістичні ознаки публічних промов Президента України В. Зеленського у період війни»), на Всеукраїнській

науково-практичній конференції «Сучасні тенденції розвитку лінгвістики та лінгводидактики» (10 травня 2023 р., НУВГП; тема доповіді – «Лексичні особливості публічних промов Президента України В. Зеленського у період війни»), на ІХ Всеукраїнській науково-практичній онлайн-конференції «Лінгвістичні студії молодих дослідників» (23 травня 2023 р., РДГУ; тема доповіді – «Синтаксичні особливості публічних промов Президента України В. Зеленського у період війни»).

Структура магістерської роботи зумовлена її метою та завданнями. Вона складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаної літератури (69 позицій), списку використаних джерел (2 позиції). Загальний обсяг роботи становить 100 сторінок, з яких 89 сторінок – основний текст.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ ПОЛІТИЧНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

1.1. Політичний дискурс як об'єкт наукового аналізу

Історично основним методологічним принципом лінгвістики Ф. де Соссюр вважав лінгвоцентризм [54, с. 7], який передбачав «інші тлумачення тих чи інших мовних явищ у термінах мови як цілісної самоорганізованої системи» і спонукав лінгвістів до «дослідження одиниць мови на різних рівнях, відокремлених від предмета комунікативної поведінки» [54, с. 67]. Іншими словами, цей принцип визнає, що мова є самодостатньою системою, яка існує незалежно від комунікативного контексту та використовується однаково всіма мовцями.

У другій половині ХХ століття панівним підходом до вивчення мовних одиниць стає антропоцентризм, який, на відміну від лінгвоцентризму, спрямовував дослідників на вивчення взаємодії мови з людським досвідом і культурою [36, с. 62].

О. Селіванова стверджує, що в лінгвістиці антропоцентричний підхід «застосовується до вивчення мови як продукту людської діяльності, спрямованої на задоволення людських потреб як середовища спілкування, як засобу зберігання досвіду, знань і культури» [51, с. 38]. Серед загальних методологічних принципів сучасного мовознавства О. Селіванова, крім антропоцентризму, відзначила, зокрема, експансіонізм, інтерпретативізм і функціоналізм [51, с. 46].

Антропоцентричний підхід звертає увагу дослідника на людину як мовного індивіда, який використовує мову не лише для вираження інформації, а й для передачі своїх думок та емоцій. За допомогою мови люди можуть впливати на навколишнє середовище. Внаслідок експансіонізму, підходу, який «передбачає впровадження до лінгвістики

теоретичного доробку, поняттєвого апарату, методів і методик інших наук» [51, с. 36], сформувалися такі новітні галузі, як-от: комунікативна лінгвістика, когнітивна лінгвістика, прикладна лінгвістика, психолінгвістика, антропологічна лінгвістика, генеративна лінгвістика, математична лінгвістика, дескриптивна лінгвістика, етнолінгвістика, прагматична лінгвістика, соціолінгвістика та ін. Одним із найперспективніших напрямів дослідження останньої є політична лінгвістика.

Серед головних завдань політичної лінгвістики О. Селіванова виділила такі, як-от: встановлення функцій мови політичної комунікації (інформаційна, ідентифікаційна, інструментальна, контрольна, регуляційна, мотиваційна тощо), специфічні характеристики політичного дискурсу, функції політичної комунікації, опис жанрових просторів та піджанрових ієрархій, когнітивні моделі, що аналізують значення політичного дискурсу, а також декларативні та процедурні знання, що використовуються в політичній комунікації [51, с. 353].

Предметом політичної лінгвістики є політичний дискурс.

У наукових дослідженнях з проблем українського політичного дискурсу часто порівнюють поняття «дискурс» і «текст». Зокрема О. Волков, вивчаючи це поняття в контексті реалізації комунікативної функції мови, стверджує, що «як лінгвістичний об'єкт політичний текст є символом, тобто показником відношення суб'єкта до соціальної реальності та вказує на певні соціальні наміри. ... Відповідно політичний текст розглядають не лише як засіб розуміння, але і як інструмент зміни соціальної реальності», тобто він має прагматичну спрямованість [13, с. 11]. Текст у конкретній ситуації наповнюється певним змістом, тобто стає дискурсом.

На нашу думку, ототожнювати поняття «текст» і «дискурс» не варто. Ми згодні із К. Карасьовою, яка визначила текст як фізичне вираження інформації [21, с. 10]. Адресант прагне передати мовлення, мова – як

система одиниць, яку обирає мовець, добираючи необхідні компоненти та будуючи текст. Насамперед це функційні особливості мисленневих процесів мовця та реципієнта, зумовлені різними чинниками, зокрема, соціально-культурними традиціями, досвідом, освітою, економічним становищем тощо» [21, с. 11].

На думку А. Бехти, розуміння тексту пов'язане із розумінням лінгвістичних категорій, а «дискурс – поняття більш різнопланове, воно ширше й глобальніше корелює з категоріями логіки, психології, філософії та спрямоване на людину, її досвід, знання, інтелектуальний рівень, спосіб вираження знань про навколишній світ» [7, с. 193]. Отже, дискурс формує сукупність лінгвістичних та не лінгвістичних факторів, завдяки яким відбувається осмислення інформації.

О. Касьянова стверджує, що дискурс – це «клас жанрів, що обмежується соціальною сферою, а саме політикою; цими жанрами є урядові обговорення, парламентські дебати, партійні програми, промови політиків» [22, с. 42].

У соціолінгвістиці дискурс – це «спілкування, що належить до соціальної групи чи типової мовної ситуації» [50, с. 312].

На думку Л. Нагорної, сучасний дискурс є «символічним і визначеним явищем дійсності» [39, с. 126]. Також дослідниця наголошує, що політичний аспект поняття «дискурс» найточніше віддзеркалює його визначення як «різновиду мовної комунікації, а також семантичного простору, в якому проходять апробацію політичні смисли» [39, с. 129].

Дослідниця К. Серажим вказує на дуалістичну природу дискурсу, стверджуючи що він «має «видиму» – лінгвальну (зв'язний текст чи його семантично значущий та синтаксично завершений фрагмент) і «невидиму» – екстралінгвальну (знання про світ, думки, настанови, мету адресанта, необхідні для розуміння цього тексту) структуру» [52, с. 13].

У широкому розумінні дискурс може розглядатися як «механізм узгодження персонального, соціального і культурного знання. У вузькому,

прикладному аспекті, він зосереджується на аналізі мовного спілкування та окремих текстів, промов, інтерв'ю» [51, с. 34].

Дискурс у сучасному розумінні є складним комунікативним явищем, яке, окрім тексту, включає також немовні фактори, такі, як знання, досвід, ідеї, думки та цілі адресата, необхідні для розуміння тексту.

Проблема визначення політичного дискурсу полягає насамперед у визначенні його місця в лінгвістичному контексті. На думку О. Селіванової, «з одного боку, людина є творцем мови, одним із регуляторів мовних змін і мовного розвитку, користувачем мови й комунікації, з іншого, мова у вигляді численних дискурсних практик конструює різні світи людської життєдіяльності, спотворюючи реальний світ, і визначає вчинки й оцінки людини та мовної спільноти» [51, с. 40–41].

Політичний дискурс є особливим різновидом дискурсу, оскільки він обмежений певним соціальним полем – політикою.

Початок вивчення політичного дискурсу пов'язаний із працями таких науковців, як У. Ліппман, Р. Лазарсфельд, Г. Лассвелл, які досліджували політичну картину світу, політичну комунікацію та стиль політичної мови. Вони використовували метод контент-аналізу в дослідженнях текстів політичної агітації та пропаганди часів Першої світової війни. У 40-х роках Н. Лейтес, Р. Якобсон і Г. Лассвелл досліджували політичні тексти радянських і фашистських гасел, ідеологічних текстів.

Початком серйозного дослідження політичного дискурсу в Україні вважаються 90-ті роки ХХ століття. Це пов'язано зі здобуттям Україною незалежності та початком нового етапу української політики. Перші українські дослідження політичного дискурсу присвячені політичному мовленню тоталітарного суспільства. З початку 2000-х років українська наука поповнилася великою кількістю досліджень політичного дискурсу. З'явилися не лише поодинокі статті, а й дисертації [11, 14, 18] та монографії [63], в яких досліджувалася методологія та мовознавчі жанри дискурсу [65],

політичне мовлення з усіма його проблемами [48], текстові аспекти українського політичного дискурсу [59].

З іншого боку, українські науковці досліджували політичний дискурс президентів інших країн. Наприклад, лінгвістичний аспект американського політичного дискурсу став предметом дисертаційного дослідження О. Фоменко на матеріалі 1637 фрагментів англомовного діалогічного дискурсу з художніх творів англомовних письменників, а також скриптів кінофільмів (XX-XXI ст.) [61].

Науковці робили багато спроб інтерпретувати сутність поняття «політичний дискурс». Наприклад, Н. Акінчиць зазначає, що «всі дискурси, в тому числі й політичний, за своєю суттю є когнітивними феноменами, оскільки пов'язані з відтворенням і передачею знань» [2, с. 73]. Основними характеристиками політичного дискурсу дослідник називає інституціоналізм, невизначеність смислу, ідеологічну полісемію, фідеїзм та езотеричність [2, с. 73]. На думку Н. Акінчиць, саме Х. Лассвелл започаткував інструментальний підхід до вивчення політичної мови в американській науковій традиції [2, с. 55]. Головною метою цього підходу є розробка загальної теорії мови як елемента влади, яка, власне, була покладена в основу нової дисципліни – політичної лінгвістики.

К. Серажим визначає політичний дискурс як «мовна практика, яка має місце в політичному просторі» [52, с. 177].

Л. Лукіна описує політичний дискурс як «сукупність семіотичних засобів (паралінгвістичних та екстралінгвістичних), заснованих на демократичних принципах, але підпорядкованих правилам суворої інституційної ієрархії, у поєднанні з характерними рисами усного мовлення та письмових текстів, чітко орієнтовану прагматичну, як «завершене повідомлення з установкою (залучення до політичного процесу)» [32, с. 77].

І. Клименко звертає увагу на прагматичний характер політичного дискурсу та зазначає, що це «складне комунікативне явище, метою якого є боротьба за владу способом формування суспільної думки, яке вміщує текст

як вербалізований результат мовлення, контекст – ситуативний і соціокультурний, а також спеціальні мовні засоби, які відповідають меті та завданням дискурсу» [23, с. 185].

Т. Ковалевська вказує, що існує «вплив, у якому особливості дискурсу в основному пов'язані зі структурою узгоджених соціальних відносин, властивих політичному дискурсу, де комунікатори взаємодіють у площині рівного (гіпотетичного) існування, (хоча й завдяки конкретним цілям) та зосереджується на одnobічному впливі, а не на повній взаємодії між учасниками обміну» [24, с. 226].

Н. Кондратенко трактує політичний дискурс як «конкретний вияв політичної комунікації, що передбачає актуалізацію політичного тексту в комунікативному акті взаємодії політичного суб'єкта (політика, політичної сили, влади) та політичного об'єкта (аудиторії, електорату, виборця)» [26, с. 12].

Т. Ващук застосовує прагматичний підхід до вивчення політичного дискурсу та визначає його як «мовленнєві утворення (усні або письмові), що стосуються сфери політики, реалізуються вербально й екстравербально, актуалізуються в певному ситуативному контексті та спрямовані на здійснення конкретної прагматичної семантики» [11, с. 183].

О. Касьянова оперує поняттям «суспільно-політичний дискурс» і визначає його як «сукупність усних і письмових текстів, а також традицій та досвіду суспільства, конвенційно виражених у формі мовленнєвих актів, тематика, зміст, адресант і адресат яких належать до суспільно-політичної сфери» [22, с. 12].

Наведемо також визначення, сформульоване науковцями львівської лінгвістичної школи, які вважають, що політичний дискурс – це «зв'язний (усний чи письмовий) текст, виражений за допомогою вербальних та невербальних засобів, зумовлених ситуацією політичного спілкування в сукупності із прагматичними, соціокультурними, психологічними й іншими факторами» [56].

Основним системним критерієм розрізнення політичного дискурсу може бути його тематична домінанта – «боротьба за владу», а через різноманіття жанрів і стилів інші критерії в деяких випадках просто доповнюють або конкретизують базовий критерій. Отже, всі комунікативні стратегії в політичному дискурсі скеровані на одну мету – боротьбу за владу. Намір боротися за владу є ознакою політичного дискурсу в усіх жанрах.

Політичний дискурс можна визначати як комунікативний акт, учасники якого намагаються надати конкретне значення фактам та впливати або ж переконувати інших. Іншими словами, політичний дискурс трактують як маніпулятивну лінгвістичну стратегію, яка служить конкретним (ідеологічним) цілям [39, с. 15].

Політичний дискурс представлений текстами, які виявляють політичну, ідеологічну практику конкретної країни, окремої політичної партії та періоду суспільного розвитку. У цих текстах сформувалася суспільна свідомість.

Отже, політичний дискурс – конкретний вияв політичної комунікації, що передбачає актуалізацію політичного тексту в комунікативному акті взаємодії політичного суб'єкта (мовця) та політичного об'єкта (адресата). Це текст у конкретній політичній комунікативній ситуації, який включає вербальні та невербальні засоби, які обслуговують сферу політичної діяльності політиків. Політичний дискурс характеризується встановленням цілей, які мають вплив на аудиторію.

Н. Кондратенко уточнює і розширює перелік специфічних ознак політичного дискурсу. На думку дослідниці, основними його характеристиками є міфологічність, ритуальність, театральність і агональність, через які реалізується ігрова природа політичного дискурсу. Також до ознак політичного дискурсу вона додає сакралізацію, риторичність, маніпулятивність свідомістю реципієнтів [26, с. 15].

Дослідниця Л. Нагорна виділяє у політичному дискурсі таку його характеристику, як інтертекстуальність, що полягає у визнанні факту існування кількох реальних авторів, відповідальних за певне висловлювання (політичний діяч, політичне групування або партія, від якої він виступає, копірайтер або спічрайтер та ін.) [39, с. 135]

Політичний дискурс характеризується також міфологічністю, яка виявляється в тому, що продуцент (відправник повідомлення) постає іміджевою міфологемою: «канцлер»; «президент»; «лідер партії» та ін. [39]. Міфологічність політичного дискурсу зумовлена свідомим або інтуїтивним вибором продуцента стереотипів, тобто певного, визначеного алгоритму знань, згідно з яким відбувається одностороннє сприйняття того чи іншого соціального об'єкта, групи, явища тощо [39, с. 21].

Отже, політичний дискурс визначають науковці як завершене повідомлення, яке має чітко орієнтовану прагматичну установку (втягнення в політичний процес), що поєднує дистинктивні ознаки усного мовлення та письмового тексту з комплексом семіотичних (пара- й екстралінгвістичних) засобів, ґрунтується на демократичних принципах, але за правилами суворої інституційної ієрархії. При цьому найголовнішим засобом політика в боротьбі за владу та збереження кола своїх прибічників є мова.

Н. Кондратенко виділяє три функції політичного дискурсу – інформування, впливу на аудиторію шляхом привернення уваги, збудження певних емоцій [26, с. 7].

О. Трубіцина визначає такі функції політичного дискурсу: комунікативна (зміна політичної свідомості за допомогою надання певної інформації), спонукання (вплив на адресата з метою виконання певної дії або прийняття належної позиції щодо окремого питання), емотивна (викликання емоцій в аудиторії, закріплення відповідного емоційного стану), конструювання мовленнєвої реальності (структурує вторинну реальність), соціального контролю (створення передумов для уніфікації

поведінки, думок, бажань великої кількості індивідуумів), легітимізації (забезпечення розподілу влади) та ін. [58, с. 6].

Л. Нагорна виокремлює інформаційну, орієнтаційну, мобілізаційну, консолідаційну та ідентифікаційну функції політичного дискурсу [39, с. 58].

Інформаційна функція політичного дискурсу реалізується у процесі надання громадськості інформації про плани, програми та дії політичних лідерів, партій та організацій.

Орієнтаційна функція політичного дискурсу сприяє формуванню політичних поглядів і цінностей громадян. Політичний дискурс орієнтується на потреби та інтереси мешканців країни, враховує погляди громадян на різні політичні питання.

Мобілізаційна функція політичного дискурсу полягає в заохоченні громадян до участі в політичному процесі та підтримки певних політичних ідей, партій, кандидатів і програм. Ця функція створює мобілізаційну базу для політичних змін і може впливати на прийняття політичних рішень.

Консолідаційна функція політичного дискурсу пов'язана із процесом об'єднання людей через політичний дискурс і формуванням їхньої ідентичності та свідомості за допомогою різних мовних засобів (наприклад, символів, метафор, алегорій).

Ідентифікаційна функція політичного дискурсу полягає у створенні почуття політичної ідентичності та приналежності до певної політичної спільноти, групи чи партії. Ця функція формує й змінює ідентичність громадян у політичному контексті і може мобілізувати підтримку певних політичних позицій та ідей.

Ф. Бацевич ілюструє характеристики політичного дискурсу: «Майбутні контексти вигідні: їх важко заперечити, неможливо на даний час перевірити. Свої ідеї політичний дискурс проголошує найкращими. Як правило, творить образ і навіть модель ворога. Саме ворог увесь час винен у тому, що ситуація є не такою, як планувалося. Ворог завжди цементує

суспільство, яким легко керувати» [5, с. 142]. Отже, політичний дискурс – постає як усталена модель щодо інтересів народу, де ключовою фігурою є ворог, який постає у різних формах – зовнішніх і внутрішніх.

В. Павлуцька стверджує: «Різноманітні психологічні властивості розглядають психологічний вплив як фактор, який впливає на поведінку і визначає виникнення певних суспільних ролей та функцій. Дуже часто природа політичних явищ залежить від психологічних факторів більше, ніж від соціальних» [43, с. 219]. Тобто коли створюють політичний дискурс, мають бути враховані ролі політичних суб'єктів, їх почуття та емоції.

Отже, основними функціями політичного дискурсу є вплив на слухача через привернення уваги, агітація, боротьба за владу, соціальний контроль, інформативна, маніпулятивна, ідентифікаційна, консолідаційна, орієнтаційна, мобілізаційна, створення картин кращого майбутнього, формування суспільної ідеології та функція конструювання мовленнєвої реальності.

Функції політичного дискурсу та його основні ознаки зумовили його жанрову своєрідність. О. Касьянова, зважаючи на сферу використання політичного дискурсу, розрізняє такі жанрові різновиди, як «урядові обговорення, парламентські дебати, партійні програми, промови політиків» [22, с. 47].

За формою викладу пропонує диференціювати політичний дискурс Л. Нагорна, виокремлюючи усні (доповідь, виступи в парламенті, інтерв'ю, політичне ток-шоу) та письмові (політична програма, газетна стаття, лист політичному лідеру) його жанри [39, с. 40] (Додаток 1).

О. Падалка бере до уваги функційне призначення політичних текстів і пропонує вирізняти такі жанри політичного дискурсу, як регулятивний (дискурс, який спрямований на регулювання поведінки інших людей), інтегративний (партійні програми) та інформативно-персуазивний (публічні промови) [44, с. 66] (Див. додаток 4). Отже, публічна промова належить до інформативно-персуазивних жанрів.

Нам імпонує диференціація жанрів політичного дискурсу за їх функцією, запропонована дослідницею Н. Кондратенко: презентаційно-іміджеві (слоган, політична програма та біографія), інформативні (повідомлення, заява, інтерв'ю), ритуальні (звернення до громадськості, інавгураційна промова, подяка), агітаційні (слоган-заклик, листівки, передвиборча кампанія) та агонально-аргументативні (полілогічна взаємодія політиків) [26, с. 120] (див. Додаток 3).

Усі запропоновані класифікації містять такий жанр політичного дискурсу, як політична промова, яку О. Федик витлумачує як «невід'ємну частину політичної комунікації, що слугує ефективним способом передачі інформації, поширення думок та ідей керівниками держави серед громадян країн та інших лідерів» [59, с. 178]. О. Падалка під політичною промовою вважає «усний політичний текст, який проголошується перед масовою аудиторією, містить назрілі завдання певної сфери громадського життя та дає рекомендації щодо їх здійснення» [44, с. 67].

Отже, наприкінці ХХ ст. антропозорієнтоване мовознавство зумовило лінгвістичну експансію наукового доробку різних галузей знань, внаслідок чого сформувалися такі маргінальні дисципліни, як лінгвістична філософія, психолінгвістика, лінгвокультурологія, нейропсихолінгвістика, когнітивна й комп'ютерна лінгвістика, етнопсихолінгвістика, соціолінгвістика. Перспективним вектором розвитку останньої виявилась політична лінгвістика, предметом вивчення якої є політичний дискурс – спеціально організована мовна практика, здійснена у політичному просторі, що охоплює різноманітні мовні й соціальні практики та спрямована на переконання аудиторії в правильності ідей, позицій та намірів.

Функції політичного дискурсу (інформативна, орієнтаційна, мобілізаційна, консолідаційна, та ідентифікаційна) та його основні ознаки (інституційність, ідеологічна полісемія, фідеїстичність, езотеричність) зумовили його жанрову своєрідність.

Політичний дискурс систематизують за формою комунікації, характером поданої інформації та функційним призначенням політичних текстів. Спільною рисою усіх класифікацій є наявність у них такого жанру політичного дискурсу, як політична промова – ефективний засіб передачі інформації, популяризації думок та ідей керівників держави серед громадян.

Публічна промова належить до інформаційно-персуазивного жанру.

1.2. Публічна промова як мовленнєвий жанр політичного дискурсу

Публічну промову як жанр політичного дискурсу досліджували лінгвісти в різних аспектах. Наприклад, І. Самойлова [49] детально дослідила лексичні особливості публічної промови; О. Билінська [8], Н. Дяченко [17], В. Халік та В. Михайленко [37] розглянули засоби мовленнєвої маніпуляції у мовленні політиків. Серед іншого вони здійснили детальний аналіз емоційно забарвленої лексики та стилю письма, який допомагає політикам впливати на свою колективну аудиторію. Крім того, Л. Стрий [57], Ю. Маловічко [34] та С. Романюк [48] звертають увагу на особливості лексичного наповнення інавгураційних промов українських політичних лідерів (Л. Кучми [14], В. Ющенко [14]).

На думку німецького дослідника Й. Кеніга, існує три фундаментальні типи публічної промови: судова, дорадча та епідейктична [67, с. 156]. У дорадчій промові мовець закликає до певного рішення або налаштовує на певну думку, пояснює позитивні та негативні наслідки цієї дії. Епідейктична промова має на меті не лише донести інформацію, а й певною мірою приголомшити або зосередити на головному аудиторію, тобто здивувати, вразити її. Таке мовлення тільки в теперішньому часі та має урочистий характер. Судова промова має на меті засудити або виправдати когось, як правило, щодо минулих подій [67, с. 41]. Однак сучасні довідники доводять, що існує багато різних типів публічної промови.

Розглянемо такі, як інформативна, агітаційна, переконлива, розважальна, дидактична, урочиста.

Інформативна (пізнавальна) промова має на меті інформувати про те, що є новим, невідомим і завжди актуальним та цікавим. Агітаційна (мітингова) промова завжди закликає аудиторію до чогось. Переконлива промова містить логічні засоби доказу (цей тип іноді вважають підтипом агітації). Розважальна промова спрямована на те, щоб аудиторія отримала задоволення від сприйняття інформації. Дидактичні промови мають духовний або моральний характер. Вони також можуть містити практичні поради. Можуть також містити рекомендації щодо розв'язання проблем. Урочисті промови містять позитивну оцінку певної особи чи події, серед інших видів промов цей тип вирізняється високою емоційністю [3, с. 12].

Серед ознак публічних промов Ю. Федоров називає монологічну форму викладу, заздалегідь підготовлені тексти, дотримання норм і композиційних правил [60, с. 67-69].

Дослідниця О. Падалка стверджує, що «політичні тексти вважаються композиційними» і виокремлює такі типи, як парламентські промови, партійні, дипломатичні, передвиборні, вітальні та святкові промови [44, с. 67].

Якщо парламентські промови є засобом взаємодії між депутатами, а також засобом висловлення позиції з певного питання, що обговорюється на засіданні, то партійні промови – це промови, які виголошуються під час виборчих кампаній з метою представлення певної партії, її поглядів та програми, а також для підтримки виборців, які надають перевагу відповідному кандидату.

Дипломатичні промови мають на меті представити певну державу або міжнародну організацію, її погляди та політику, які зазвичай виголошуються на міжнародних конференціях, зустрічах або засіданнях організацій міжнародного співробітництва.

Передвиборна промова – це промова, яку виголошує кандидат або представник партії під час виборчої кампанії з метою здобути голоси виборців.

Вітальну промову виголошують, звертаючись до гостей на певному святі. Формально вона присвячена темі заходу, але на практиці слугує для просування цілей промовця.

Серед публічних промов вітальні мають церемоніальний характер і виражають загальні цінності та погляди громадян. Основна мета таких публічних промов – ввести політичні питання в контекст свята або урочистої події, тим самим викликаючи в аудиторії почуття єдності, бадьорості та святкового духу.

Хоча функції політичних промов у політичній сфері різні, всі вони є публічними, тобто спрямованими на колективного адресата. Адресанти публічної промови досягають своїх цілей за допомогою мови як засобу впливу. Тому ми поділяємо думку Є. Долинського щодо виокремлення трьох функцій публічного мовлення: комунікації, повідомлення та впливу [15, с. 45]. Якщо функція комунікації полягає у встановленні зв'язку та взаєморозуміння між учасниками взаємодії (адресатом і адресантом), то функція повідомлення має на меті донести інформацію та збагатити знання аудиторії. Л. Лукіна вважає, що функція впливу публічного мовлення охоплює відповідні мовні одиниці, доречні в мовленнєвій ситуації [32, с. 77]. Іншими словами, будь-який вид публічного виступу в політичній сфері передбачає використання засобів мовленнєвого впливу на колективного адресата.

Публічна промова належить до публіцистичного стилю, відповідно структура її буде чітко визначена. Основними складовими політичної промови є адресант ідеї промовця, адресат, засоби масової інформації. У процесі відтворення промови можна простежити взаємозв'язок між цими елементами.

Адресант (політик) виголошує промову з певною метою, наголошує на певних фактах чи подіях і висловлює свої погляди. Для того щоб донести свої ідеї до великої аудиторії, необхідно використовувати мовностилістичні засоби, серед яких лексико-фразеологічні, синтаксичні, стилістичні, морфологічні.

Усі промови на початку російсько-української війни Президента України чітко структуровані. Вони складаються з привітання, основного тексту та висновку. Після привітання завжди згадує кількість днів українського опору в російсько-українській війні. Далі Президент завжди доповідає про ситуацію на лінії фронту напередодні, про деталі у всіх містах, про перебіг переговорів з іноземними партнерами. Насамкінець Президент доповідає про нагородження українських захисників державними нагородами за особливі заслуги. Усі промови до українців виголошуються українською мовою, але деякі з них містять російськомовні вкраплення.

Зараз структура промов змінилася. Розпочинає В. Зеленський зі звернення, потім повідомляє про нові події, про зміни на лінії фронту, про перемовини з іншими президентами, про основні положення та висновки розмов. Наприкінці дякує усім захисникам і захисницям, всьому українському народу, усім, хто допомагає нам. Завершує промови звичним «*Слава Україні!*». Рік потому промови за обсягом набагато менші. Якщо у перші місяці війни кожна промова налічувала від 700 слів до 1400 слів, то тепер кількість знизилася до 350 слів у середньому. Тобто промови стали більш стислими, лаконічними, що набагато легше сприймається адресатом. Промови у визначні для України дні навпаки щоразу збільшуються, найбільша промова Володимира Зеленського була проголошена напередодні Нового року.

Ю. Крапива та Д. Крикун визначають політичну промову як «зв'язний потік мовлення, зазвичай заздалегідь підготовлений промовцем, з

метою донести до аудиторії інформацію про певну подію в політичному житті» [28, с. 43].

Л. Лукіна вважає, що «політична промова – це заздалегідь підготовлений гострополітичний виступ із позитивними чи негативними оцінками, обґрунтуванням, конкретними фактами, з накресленими планами, перспективою політичних змін» [32, с. 4].

Промови, особливо політичні, повинні бути добре структурованими й добре спланованими. Політичні промови повинні надихати аудиторію на дії та роздуми, захоплювати аудиторію та приносити естетичне задоволення. Під час війни публічні промови використовують для мобілізації населення та зміцнення морального духу нації. Вони мають на меті залучити людей до підтримки військових дій, переконати адресата у правильності стратегії та розбудити патріотичні почуття. Публічні промови під час війни також можуть використовувати для демонстрації сили та позиції українців у міжнародній спільноті. Однак цієї мети надзвичайно важко досягти. Тому оратор повинен володіти вербальними та невербальними засобами комунікації на найвищому рівні.

Правильна структура публічної промови дозволяє аудиторії краще зрозуміти й сприйняти інформацію. Структура політичної промови зазвичай поділяється на три частини: вступ, основну частину, кінцівку.

У вступі промовець вітається та встановлює контакт з аудиторією, оголошує тему та мету промови. В основній частині представляє інформацію, більш детально розглядає нагальні питання. У кінцівці політик підбиває підсумки виступу про розкриту тему, робить висновки.

Л. Нагорна розрізняє такі типи вступної частини політичної промови: вступ з привітанням аудиторії (привітання аудиторії, звернення до аудиторії, вираження задоволення від можливості звернутися до аудиторії); вступ, визначений структурою промови (відбувається з нагоди урочистої події, важливої для розвитку держави, формування основного положення, визначення мети, висвітлення релевантних новин) [39, с. 197].

Основна частина політичної промови – найбільш насичена та напружена. Кожна промова може містити різну кількість мікротем. Це визначають типом політичної промови та подією, до якої звертається оратор. Створюючи мікротеми, добираючи аргументи, досвідчені оратори знають, що характер аудиторії має велике значення. Сухі факти будуть доречними для тих, хто надає перевагу логічним міркуванням. Однак представники творчих професій та молодь потребують іншого підходу. Найкращий варіант – дотримуватися «золотої середини», тому що неможливо догодити всім.

Кінцівка політичної промови – одна з найважливіших частин мовленнєвої структури. Л. Мацько розрізняє такі типи закінчень: підсумкові висновки, апелювальні, типологічні [35, с. 203].

Підсумкові висновки – узагальнення всіх мікротем промови, це дає аудиторії загальне уявлення про тему. Такі висновки можуть бути представлені двома способами. Один спосіб полягає у виконанні дій і формулюванні висновку для кожного кроку, а інший – в узагальненні. Обидва способи ефективні.

Апелювальні висновки покликані створити приємну атмосферу для аудиторії та скоротити дистанцію між комунікатором і реципієнтом. Вони покликані створити приємну атмосферу в аудиторії та скоротити дистанцію між комунікатором і реципієнтом. Такі висновки використовуються для урочистого, емоційно забарвленого, епідейктичного красномовства. Використовується в епідейктичному красномовстві. Цей тип висновків допомагає оратору «зійти зі сцени» і поспостерігати за емоціями аудиторії на висвітлені теми.

Типологічні висновки стимулюють поглиблене міркування стосовно поставленої теми, допомагають аудиторії її краще зрозуміти. Їх поділяють на типологічні висновки з перспективою, котрі висвітлюють майбутнє обраної теми, та типологічні висновки з фоном, що вирізняють обрану тему з-поміж інших за певними критеріями, особливостями [57, с. 130-132].

С. Абрамович та М. О. Чикарькова виокремлює такі етапи підготовки політичної промови: збір матеріалу, відбір і систематизація матеріалу, обдумування матеріалу (роздуми, зв'язування деталей, коментування матеріалу), перший перегляд ключових слів (попереднє редагування), стилістичне оформлення основних частин (тренування мовного оформлення), формулювання вступу і висновків, загальний контроль, друге редагування (остаточне редагування), розумове освоєння і риторична майстерність (мовленнєві спроби) [1].

О. Олійник визначає такі етапи підготовки промови, як: теоретичний (вибір теми промови, формулювання аналіз), стратегічний (визначення надзавдання промови, формулювання логіко-структурного задуму викладу матеріалу, тобто підготовка тези та загального плану промови), аналітичний (розробка теми та її аналіз, пошук літератури, накопичення та систематизація матеріалу, підготовка рукопису), редакторський (логіко-структурний аналіз рукопису промови та його редагування, стилістичний аналіз та логіко-структурний аналіз рукопису промови та його доопрацювання, стилістичний аналіз та опрацювання рукопису), тактичний (безпосередня підготовка промови, орієнтованої на конкретну аудиторію) [40].

В. Вандишев та О. Перломова зосереджують увагу на давньогрецькому каноні та визначають інвенцію (визначення теми, характеристика аудиторії, відбір мовленнєвого матеріалу), диспозицію (розташування матеріалу, конструювання структури промови) та запам'ятовування тексту [10].

З. Кунч, Г. Городиловська та І. Шмілик також зазначають, що при підготовці промови слід визначити тему промови (вигадка), відібрати та спланувати матеріал, підготувати текст з урахуванням мовних і стилістичних засобів (аранжування), розташувати зібраний матеріал у необхідному логічному порядку (компонування), запам'ятати його (заучування) і виголосити промову перед аудиторією (дія) [30].

Отже, політична промова – це заздалегідь підготовлений гострополітичний виступ із позитивними чи негативними оцінками, обґрунтуванням, конкретними фактами, з накресленими планами, перспективою політичних змін, який промовляється з метою впливу на колективного адресата, зо допомогою мовленнєвих засобів.

Висновки до першого розділу

У другій половині ХХ століття антропозорієнтоване мовознавство зумовило експансію лінгвістики наукового доробку різних галузей знань, внаслідок чого сформувалися такі маргінальні дисципліни, як лінгвістична філософія, психолінгвістика, лінгвокультурологія, нейропсихолінгвістика, когнітивна й комп'ютерна лінгвістика, етнопсихолінгвістика, соціолінгвістика. Перспективним вектором розвитку останньої виявилась політична лінгвістика, предметом вивчення якої є політичний дискурс – мовленнєва діяльність політиків, спрямована на переконання аудиторії в правильності своїх ідей, позицій та намірів.

Жанрову своєрідність політичного дискурсу зумовлюють його функції (інформативна, орієнтаційна, мобілізаційна, консолідаційна та ідентифікаційна) та основні ознаки (інституційність, ідеологічна полісемія, фідеїстичність, езотеричність).

Жанри політичного дискурсу виокремлюють за різними ознаками – формою комунікації, характером поданої інформації, функційним призначенням політичних текстів та сферою діяльності політичного дискурсу. Більшість із класифікацій містять такий жанр політичного дискурсу, як політична промова – усний політичний текст, який проголошується перед масовою аудиторією і слугує ефективним засобом

передачі інформації, популяризації думок та ідей керівників держави серед громадян.

Публічна промова належить до інформативно-персуазивного жанру.

Усі політичні промови є публічними, тобто вони розраховані на колективного адресата. Адресант публічної промови досягає своєї мети через посередництво засобів мовленнєвого впливу – раціонального та емоційного впливу на аудиторію за допомогою мовлення, яке викликає свідому чи несвідому реакцію реципієнта.

Під час війни публічні промови використовує В. Зеленський для мобілізації населення та зміцнення морального духу нації. Вони мають на меті залучити людей до підтримки тих, хто воює, захищає країну, переконати їх у правильності стратегії та розбудити патріотичні почуття. Публічні промови під час війни також можуть використовуватись для демонстрації сили та позиції українців у міжнародній спільноті.

РОЗДІЛ 2

СТИЛІСТИЧНІ ФУНКЦІЇ ЛЕКСИЧНИХ, ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ТА ГРАМАТИЧНИХ ОДИНИЦЬ ЯК ЗАСОБІВ ВПЛИВУ У ПУБЛІЧНИХ ПРОМОВАХ В. ЗЕЛЕНСЬКОГО У ПЕРІОД ВІЙНИ

2.1. Лексико-фразеологічні засоби стилістики у промових Володимира Зеленського

Для того щоб вплинути на слухача через привернення уваги, агітувати адресата, створити соціальний контроль, інформувати, маніпулювати, ідентифікакувати, створити картини кращого майбутнього, формувати суспільну ідеологію та функцію конструювання мовленнєвої реальності, наблизити себе до народу, В. Зеленський використовує різні мовні засоби: лексично-фразеологічні, морфологічні, синтаксичні. Розглянемо перший.

Як зазначає П. Дудик, «у мові наявні групи слів якнайширшого та обмеженого використання. За стилістичною сутністю виокремлюють лексику загальноживану, загальнозрозумілу, котра доповнюється, розгортається іншими шарами лексики, які відрізняються стильовими ознаками (лексика розмовно-побутова, офіційно-ділова, публіцистична та ін.), професійною зорієнтованістю, належністю/неналежністю до літературної мови тощо» [16, с. 143]. Загальноживана лексика – «слова й лексичні сполучення слів, якими користується кожен, хто володіє певною мовою» [16, с. 143].

В усіх стилях і жанрах мови соціально й комунікативно найважливішою є загальноживана лексика. Така лексика позначає такі реалії, в яких кожен мовець щодня має потребу, і тому є зрозуміла для всіх. Як зазначає І. Кочан, до загальноживаної лексики належать: назви осіб за родинною ознакою, назви осіб за найпоширенішою професією, за типовими рисами характеру, назви частин тіла людини й тварин, сфер людської діяльності, галузей знань, найвідоміших абстрактних понять,

найуживаніших знарядь праці, найвідоміших абстрактних понять, предметів домашнього вжитку, назви народів, культур, мов, найуживаніші прийменники, сполучники, частки, вигуки [16, с. 143-144]. Без таких слів неможливий жодний текст. Наведемо приклади у промовах В. Зеленського: *«Брат вийшов із машини й проклинав окупантів. Мама Тетяна отримала осколкові поранення. Батько виніс доньку на руках»* (1 – 18.03.2022); *«А зараз це очевидно: мир, свобода, любов до своїх дітей. Дітей, заради яких ми воюємо, щоб вони мали майбутнє»* (1 – 13.03.2022); *«Війну треба закінчувати. Треба сідати за стіл переговорів»* (1 – 8.03.2022); *«Вчителі й вихователі, які не залишають дітей. Поліцейські»* (1 – 24.02.2022); *«Гуманітарна ситуація у Маріуполі, який перебуває у блокаді, катастрофічна – «Лікарі без кордонів»»* (1 – 24.02.2022); *«Крок за кроком на Харківщині, Херсонщині, на Донбасі, зброєю, лопатою, руками, зубами – ви «вигризаєте» кожен метр, кожен рубіж, кожне наше місто й село»* (1 – 11.09.2022).

Оскільки політична промова належить до публіцистичного стилю, то В. Зеленський послуговується суспільно-політичною лексикою. Ми поділяємо міркування щодо визначення суспільно-політичної лексики з І. Кочан і в «особливу лексико-семантичну підсистему мови, до якої входить найбільш вживана частина суспільно-політичної термінології, назви державних, партійних та інших громадських організацій та закладів, соціальних інститутів, найменування соціальних реалій та явищ життя різних країн тощо» [27, с. 16]. До суспільно-політичної лексики в промовах В. Зеленського можна віднести такі лексичні одиниці, як власне політичні, що відображають політичне життя суспільства, соціально-ідеологічні моральні поняття («відповідальність»). Наведемо приклади суспільно-політичної лексики у промовах Володимира Зеленського у період першого місяця війни: *«Будь-який громадянин з бойовим досвідом буде зараз корисним»* (1 – 24.02.2022); *«Тепер справа за депутатами Верховної Ради»* (1 – 12.02.2022); *«Людей, яких Росія примусово щодня вивозить на свою*

територію, позбавляє **документів** – все забирається, засобів зв'язку і розподіляє по своїх регіонах» (1 – 24.02.2022); «З першого січня 2022 року набрав чинності **закон** про територіальну оборону, загони ТРО було створено у всіх регіонах країни, а з дня нападу було роздано автоматичну зброю всім, хто готовий був її тримати й мав досвід поводження зі зброєю» (1 – 24.02.2022); «**Міністр** закордонних справ Дмитро Кулеба порівняв нічну атаку росіян на Київ із діями нацистської Німеччини: «Жахливі ракетні удари по Києву. Восстаннє наша **столиця** переживала подібне у 1941, коли її атакувала нацистська Німеччина»» (1 – 25.02.2022); «Починаємо податкову **реформу**» (1 – 15.03.2022); «Політичну підтримку. **Фінанси**. Усе, що необхідно, щоб зберегти мир швидко. Щоб зберегти життя» (1 – 15.03.2022); «А саме: «Опозиційна платформа – За життя», «**Партія Шарія**», «Наші», «Опозиційний блок», «Ліва опозиція», «Союз лівих сил», «**Держава**», «Прогресивна соціалістична **партія** України», «Соціалістична **партія** України», партія «**Соціалісти**», «Блок Володимира Сальдо»»(1 – 20.03.2022); «**Демократії**, прав людини, рівності, свободи... Таких самих цінностей, як і в нас»(1 – 22.03.2022); «Українська **влада** отримала вже декілька тисяч заяв від іноземних добровольців, які хочуть вступити до «Інтернаціонального легіону»» (1 – 28.02.2022); «Доставити гуманітарні вантажі неможливо: **громада** в облозі ворога» (1 – 6.03.2022); «Говорив з Прем'єр-міністром Великої Британії Борисом Джонсоном і головою італійського **уряду** Маріо Драгі» (1 – 7.03.2022); «Я говорив з головою Світового **банку** Девідом Малпасом, виконавчим директором МВФ Крісталіною Георгієвою» (1 – 5.03.2022); «Такого удару по людському **капіталу** російська держава не переживала вже десятки років» (1 – 15.03.2022); «Наша **тактика** – коли супротивник не знає, чого від нас чекати» (1 – 18.03.2022); «Допомагайте **національному захисту**» (1 – 24.02.2022); «**ГУР** Міністерства оборони України опублікувало персональну інформацію про російських пілотів, які бомблять українські міста» (1 – 7.03.2022); «ЗСУ здійснили під Києвом **контратаку** і знищили

5 ворожих танків» (1 – 10.03.2022); «Звільнений голова обласної адміністрації Олексій Кулеба допомагатиме військовому керівництву» (1 – 15.03.2022); «Попри все вчора щогодини надходила оновлена інформація про людей, яких вдалося вивезти на вільну територію України» (1 – 10.03.2022/10.03.2022).

Крім загальноживаної лексики, що становить тло публічної промови, президент послуговується назвами зброї, різної воєнної техніки, тобто мілітарної лексики. Наведемо приклади: «Це ракети для **«Хаймарсів»** (2 – 20.04.2023); **«Джавеліни»**, які викликали страх у ворогів, бо вони не чекали, що їх не врятує броня. А потім і усмішку, нашу усмішку, коли українці намалювали ще й «святую Джавеліну» (2 – 3.06.2022); «Ну і слово, за яке всі в Україні підіймають келих, – **«Нептун»** (2 – 3.06.2022); «Ми багато працювали заради такого постачання. Загалом цей пакет важить 820 мільйонів доларів і, окрім **NASAMS**, містить також боєприпаси для артилерії та радарів» (2 – 1.07.2022); «Сьогодні російська армія знову обстріляла з реактивної артилерії Салтівський район Харкова – суто цивільні об'єкти. Житловий будинок, торговельні павільйони, громадський транспорт. Станом на цей час відомо про трьох загиблих, понад двадцять людей – у списку поранених. Теж з **«Укragанів»** окупанти обстріляли й Слов'янську громаду на Донбасі, вдарили **«Іскандерами»** по Краматорську. І кожен з таких російських обстрілів – це аргумент, щоб Україна отримала більше **«Хаймарсів»** та іншого сучасного й ефективного озброєння. Кожен з таких обстрілів тільки посилює наше прагнення до перемоги над окупантами – це неодмінно буде» (2 – 21.07.2022); «Одна з ракет знищила медичний центр **«Нейромед»**. Всередині були люди... І наостанок. Хочу, щоб ця команда тієї посудини, з якої вилетіли **«Калібри»** по Вінниці сьогодні, точно знала, що тюрма – це найкраще, що їх очікує...» (2 – 14.07.2022); «Незважаючи на те, що їх у десятки разів більше, моральний стан ворога погіршується. Дедалі більше окупантів втікають назад у Росію. Від нас. Від вас. Від усіх, хто виганяє ворога

«*Джавелінами*»; «*Стугнами*» гарматами, танками, літаками, гвинтокрилами. Усім, що стріляє» (2 – 3.03.2022). Назви зброї та техніки дають можливість інформувати населення про те, що відбувається на передовій. Крім того, за кожною назвою «ховається» історія появи цієї зброї на озброєнні, і українці ідентифікують себе з цією історією.

Крім того, В. Зеленський використовує побутову лексику. Наведемо приклади: «*Війну треба закінчувати. Треба сідати за **стіл** переговорів*» (1 – 8.03.2022); «*Як будемо зустрічати їх зі школи, **вечеряти** разом*» (1 – 12.03.2022); «*Зустрів там, на блокпосту, надзвичайну людину, яка щоденно підтримує наших захисників, щоденно привозить їм **каструлю з борщем**, справді смачним, справді українським*» (1 – 14.03.2022); «*Крок за кроком на Харківщині, Херсонщині, на Донбасі, зброєю, **лопатою, руками, зубами** – ви **вигризаєте**» кожен метр, кожен рубіж, кожне наше місто й село» (2 – 11.09.2022). Побутова лексика становить одну з найпоширеніших груп у словниковому складі мови і хоча вона не властива для публіцистичного стилю, В. Зеленський використовує такі лексеми.*

«Виокремлення в лексиці літературної мови емоційних, емоційно-експресивних лексем здійснюється не за власне мовною ознакою, а за почуттєвою, тобто позамовною, ознакою» [16, с. 148]. Наведемо приклади емоційної лексики, яку використовує Володимир Олександрович Зеленський у період російсько-української війни: «*Завжди житимуть поряд і відчуватимуть разомі **радість, і біль***» (1 – 20.03.2022); «*Це подвиг – те, що ви протестуєте. Це **щастя**, що такі люди в нас є. Що ми всі – Україна*» (1 – 21.03.2022); «*На нові й нові фотографії, нові й нові спогади, нові й нові миттєвості **щастя***» (1 – 12.03.2022); «*Що ви не хочете вмирати. Жити. Зупинити війну та відновити **мир** потрібно якнайшвидше*» (1 – 3.03.2022); «*Вважається, що цифра сім приносить **щастя**. Саме стільки сусідів Бог дав Україні. Чи приносить це щастя нам? Відповідь сьогодні знає вже весь світ*» (1 – 11.03.2022); «*Цей **страх** ескалації зрозумілий. Але цей **страх** не врятує*» (1 – 11.03.2022); «***Щирі** співчуття всім, хто втратив рідних та близьких у цій війні*»

(1 – 28.02.2022); «У перший день війни **жорстоко** бомбили Умань, куди щороку приїжджають сотні тисяч євреїв помолитися» (1 – 2.03.2022); «Лише за одну добу, за даними НПУ, окупанти вбили на Донеччині п'ять **мирних** жителів, серед яких – маленька дівчинка, на Луганщині загинуло шість **мирних** мешканців» (1 – 10.03.2022); «Щоб потім у жодного громадянина України не було жодного **сумніву**, що я як Президент не намагався зупинити війну, коли був нехай і **маленький**, але все ж таки шанс» (1 – 27.02.2022); «Зустрів там, на блокпосту, надзвичайну людину, яка щоденно підтримує наших захисників, щоденно привозить їм каструлю з борщем, справді **смачним**, справді українським» (1 – 14.03.2022); «Я щиро бажаю **здоров'я** і **щастя** цій родині, родині Власенків. Як і всім іншим родинам. Я бажаю вам **миру** і працюю для цього» (1 – 18.03.2022). Більшою мірою В. Зеленський використовує позитивну емоційну лексику, негативну конотацію ми зустрічаємо у тих випадках, коли президент звертається до ворога чи говорить про дії противника.

Коли президент звертається до свого народу, він використовує лексеми з позитивною конотацією, як-от: «**Слава Збройним Силам України**» (1 – 25.02.2022); «Дуже важливо, щоб сьогодні наші громадяни продемонстрували також максимальну **вистримку** і **взаємопідтримку**» (1 – 25.02.2022); «Усі їхні злочини ми чітко фіксуємо. І цих злочинів було б набагато більше, якби не наші **мужні** захисники» (1 – 22.03.2022). Таку загальноживану лексику ми бачимо, коли йдеться про націю та Збройні сили України, і, таким чином, українці характеризуються лише позитивними оцінками. Натомість говорячи про звірства російської армії, Зеленський використовує слова, які виражають негативні конотації, такі як-от: «Ви можете порозумітися. Російська **агресія** проти України комусь може здаватися слушною нагодою для реалізації власних амбіцій» (1 – 22.03.2022); «Вони вбивають людей і перетворюють мирні міста на військові мішені. Це **підло** й ніколи не буде пробачено» (1 – 24.02.2022); «В Луганську область зайшла колона російських танків, **підступно** прикриваючись колоною автомобілів білого кольору з символікою ОБСЄ» (1

– 24.02.2022); «Російські сили сьогодні **жорстоко** обстріляли Харків із реактивної артилерії» (1 – 28.02.2022); «У перший день війни **жорстоко** бомбили Умань, куди щороку приїжджають сотні тисяч євреїв помолитися» (1 – 2.03.2022); «Вбивці. Кати. Гвалтівники. Грабіжники, які називають себе армією» (2 – 3.04.2022); «Бездушні. Без серця» (2 – 3.04.2022); «Не всі серійні гвалтівники доходять до такого рівня жорстокості, як російські солдати» (2 – 3.04.2022); «Покидьки під російським прапором, які вперше в житті бачать туалети, крадуть всю побутову техніку» (2 – 3.04.2022); «Варварська і нелюдська армія світу» (2 – 3.04.2022); «Вбивство цивільних осіб – звичайна практика російської армії» (2 – 3.04.2022). У таких випадках лексика має негативну конотацію.

Також у публічних промовах В. Зеленського періоду російсько-української війни натрапляємо на прізвища великих майстрів українського слова («...Знати нашу культуру, чути українське слово, бо в нашій культурі, у нашій літературі, у нашій поезії – відповідь. Відповідь **Шевченка й Франка, Лесі Українки та Стуса, Симоненка й Гончара, Ліни Костенко і багатьох інших...Відповідь – чому ми переможемо.** » (2 – 1.09.2022)) та політиків («Я дякую всім вам, хлопці, хто координує цю роботу: **Буданов, Єрмак, Лубінець, Усов, Малюк, Клименко...**» (2 – 26.04.2023)). Називаючи імена відомих українських письменників, президент зміцнює українську єдність і підтримує національну гордість під час війни.

Володимир Зеленський використовує конкретні приклади міст України, такі як Суми та Охтирка, а також порівняння з Маріуполем, робить ситуацію реальною та особистою, викликаючи сильний емоційний відгук. Він порівнює мирну і стабільну ситуацію в Канаді з розореними війною містами України, малюючи яскраву і тривожну картину того, що сталося б, якби війна відбулася в Канаді: «З танків – по Запорізькій атомній станції. Прямою наводкою. Коли там почалася пожежа. Чи можете ви уявити таке з вашою станцією Bruce Station в Онтаріо?» (1 – 15.03.2022).

Починаючи з 24 лютого, у своїх промовах Зеленський постійно підкреслює красу нашої країни: *«Немає такого куточка на землі, де б не знали, з яким героїзмом український народ захищає нашу прекрасну землю»* (1 – 9.03.2022); *«мирний, гордий і сильний Харків»*; *«Київ – серце нашої країни»* (1 – 1.03.2022); *«Добра, тиха, душевна Сумщина, яку перетворюють на пекло!»* (1 – 8.03.2022); *«Маріуполь. Мирне і працьовите місто без будь-якої внутрішньої злоби. Його оточили. Заблокували. І спеціально виснажують. Спеціально катують. Окупанти свідомо відключають зв'язок. Свідомо блокують підвезення їжі, постачання води. Відключають електрику»* (1 – 21.05.2022). Згадується також стійкість України: *«Україна ні від чого не відмовиться і не потребує нічийих речей»*; *«Але ми не відмовимося від намагань врятувати людей, врятувати місто»* (1 – 9.03.2022); *«Але ми не відмовимось ані від свого суверенітету, ані від територіальної цілісності. І коли ми ціною неймовірних зусиль і жертв повернемо свої території, це стане нашою перемогою, але не буде поразкою Росії»* (1 – 22.03.2022).

Найкращі люди живуть у прекрасній країні: *«У нас є народ і земля. І для нас це золото»* (Зеленський понад усе цінує людей, які стоять за ним); *«Я президент достатньо хорошої країни, достатньо хороших людей»* (російською мовою); *«Доля України залежить від українців»*; *«І якщо хтось думає, що українці, які все подолали (всі ми) налякані, з розбитим серцем або думають, що ми здамося, то вони просто нічого не знають про нас, про Україну»*; *«Українці не поставлять хрест на собі»*, І підсумувати для всього світу: *«Наш бренд – бути українцем. Будьте сміливими»*. Президент використовує загальноживану лексику.

Як вважає П. Дудик, «загальноживана лексика здебільшого використовується як стилістично й емоційно нейтральна чи майже нейтральна, бо загальноживані слова зазвичай не містять оцінки, відображають не чуттєве, а логічне сприймання їх мовцями. Водночас і на загальноживані слова з усталеним лексичним значенням і граматичними

ознаками може нашаровуватись значення виразно стилістичне, передусім емоційне» [15, с. 144].

У промові 14.01.2023 В. Зеленський зауважив: *«Будь-які умовляння або час, який просто спливає, не здатні зупинити терористів, які методично вбивають наших людей ракетами, купленими в Ірані дронами, своєю артилерією, танками й мінометами. Увесь світ знає, що і як здатне зупинити тих, хто сіє смерть. Цей будинок у Дніпрі був розташований на вулиці, що називається Набережна Перемоги. Коли давали таку назву цій вулиці, мали на увазі перемогу над нацистами у Другій світовій війні. **Рашисти** перейняли все від того ворога вільного світу. Це очевидно. І ми маємо зробити все, щоб зупинити **рашизм** так само як вільний світ свого часу зупинив нацизм»* (2 – 14.01.2023). Зараз ми перебуваємо в епіцентрі надзвичайно страшного і смертоносного процесу, який можна назвати новітньою версією «російського фашизму». Ця еволюція російського фашизму відбувалася паралельно з етнічним і політичним становленням українців та інших народів, які втекли від панування «соціалістичної імперії». Неологізми *рашизм* та *рашисти* у період російсько-української війни стали поширюватися, вийшли далеко за межі України.

З точки зору лексичного аналізу образність у політичних промовах була досягнута завдяки використанню тропів – засобів фігурального зображення предметів та явищ, найпоширенішим з яких є метафора. У своїх дослідженнях лінгвісти Дж. Лакоффа і М. Джонсона, стверджують, що метафора – «важливий засіб подання та осмислення дійсності» [64, с. 42]. Метафори політичних текстів мають на меті показати об'єкт у новому, несподіваному світлі, привернути увагу яскравим образом, тобто використовуються у метасеміотичному плані [40, с. 61].

Водночас далі Зеленський використовує метафори, згадуючи Другу світову війну й підкреслює, що Україна не хоче холодної війни: *«Ми точно знаємо: нам не потрібна війна – ні холодна, ні гаряча, ні гібридна»*, Метафора «холодної війни» вставляється в ширшу метафору, в якій

Президент підкреслює, що народ України не хоче війни будь-якого типу, незалежно від її жорстокості чи характеру.

У промовах В. Зеленський використовує метафори, які надають політичному дискурсу емоційного забарвлення через перенесення якостей одних явищ, предметів, суб'єктів та подій у сферу інших: *«Ваші гроші – це не благодійність. Це інвестиції в глобальну безпеку та демократію, якими ми розпоряджаємося з максимальною відповідальністю»*; *«І наступний рік стане поворотним моментом, я знаю це, моментом, коли українська мужність і американська рішучість повинні гарантувати майбутнє нашої спільної свободи, свободи людей, які відстоюють свої цінності»*; *«Українці здобули цю перемогу, і вона надає нам мужності, яка надихає весь світ»*; *«Ми будемо святкувати Різдво. Святкуймо Різдво, і навіть якщо не буде електрики, світло нашої віри в себе не згасне»*; *«Росіян все ще труїть Кремль»*. Спостерігаємо у зверненні президента 22 березня 2023 року використання метафори: *«В усіх районах сходу нашої держави, де є український прапор, є й надія. Це відчувається. Ми зробимо все, щоб синьо-жовті кольори продовжили свій визвольний рух»* (2 – 22.03.2023). Використовуючи прикметник синьо-жовті у складі промовистої метафори, президент зосереджує увагу слухачів на безперервності боротьби українців за свою незалежність, вселяючи віру в перемогу і цього разу.

У публічних промовах В. Зеленський періоду російсько-української війни має на меті впливати передусім на українське суспільство, враховуючи його культурні цінності, як у таких прикладах: *«Немає кайданів, які зможуть скувати наш вільний дух. Немає окупанта, який зможе прижитися на нашій вільній землі. Немає загарбника, який зможе панувати над нашим вільним народом»* (2 – 9.05.2022); *«Ми ніколи не воювали проти когось. Ми завжди воюємо за себе. За свою свободу. За свою незалежність»* (2 – 9.05.2022); *«Наші серця сповнені лютим гнівом. Наші душі сповнені лютою ненавистю до загарбників і всього, що вони накоїли. Не дай люті зруйнувати нас зсередини. Перетвори її на нашу*

звершення ззовні. Перетвори її на добру силу, щоб перемогти сили зла. Вбережи нас від розбрату й розколів. Не дай нам втратити єдність. Зміцни нашу волю й наш дух. Не дай нам втратити себе. Не дай нам втратити жагу до свободи. А отже, не дай нам втратити запал до праведної боротьби» (2 – 24.04.2022). Зауважимо, що наведені фрагменти побудовані за принципом синтаксичного паралелізму – «комунікативної одиниці, своєрідного висловлення, змодельованого за конструктивним принципом симетрії і повтору» [50, с. 447], що посилює дієвість впливу на колективного адресата. Це типовий для виступів президента засіб.

Усі проаналізовані промови, як ми вже згадували, мають схожу структурну схему. Володимир Зеленський природно включає історичні події у свої промови. Таким чином Зеленський створює потужний і переконливий дискурс, який пов'язує сьогодення з минулим і передає відчуття тяглості та національної ідентичності. Концепція інтертекстуальності відіграє важливу роль у тому, щоб допомогти переплести історичні події минулого з дискурсами сьогодення. Використання історії передбачає інтеграцію історичних подій у мовлення чи письмо, створення композиції, сконструйованої з наративів минулого. Зупинимось на кількох прикладах. У своєму зверненні до Бундестагу Зеленський будував свій дискурс навколо «Берлінської стіни»: *«Ти знову як за стіною. Не за **Берлінською стіною**. Але посеред Європи. Між свободою і рабством. І ця стіна міцнішає з кожною бомбою, яка падає на нашу землю, на Україну. З кожним рішенням, яке приймається не заради миру. Не схвалене вами, хоча могло б допомогти» (1 – 17.03.2022).* Зеленський порівнює ситуацію в Україні з ситуацією за Берлінським муром, зображуючи Україну затиснутою між свободою (Європою) і рабством (Росією) та підкреслюючи руйнівний вплив тяглового конфлікту на країну. Він також критикує бездіяльність Бундестагу та міжнародної спільноти щодо встановлення миру в Україні, підкреслюючи, що кожна бомба, яка падає, лише зміцнює стіну поділу та конфлікту.

Зеленський продовжує пояснювати, як Німеччина потрапила в залежність від Росії лише через економіку: *«Берлінський мур був фізичним бар'єром, збудованим Німецькою Демократичною Республікою (Східною Німеччиною) у 1961 році, щоб відокремити Східний Берлін від Західного і зупинити потік біженців зі Сходу на Захід. Стіна була символом холодної війни протягом 28 років, аж до її падіння у 1989 році та подальшого возз'єднання Німеччини», «Економіка. Економія. Але це був цемент для нової стіни»* (1 – 17.03.2022).

На окрему увагу заслуговує іншомовна лексика, яку використовує В. Зеленський у промовах під час війни. Наведемо приклади: *«Глобальний бізнес відмовляється від будь-яких зв'язків з російськими компаніями»* (1 – 28.02.2022); *«Для російського бюджету, для російських компаній, для російських амбіцій та для конкретних людей, які уособлюють російську владу»* (1 – 18.03.2022); *«Прямо до них на телекамери. Мовляв, ось хто рятує. Просто цинізм. Просто пропаганда. Нічого більше. Жодного гуманітарного сенсу»* (1 – 7.03.2022); *«Завдяки його професіоналізму та рішучим діям було організовано знищення декількох крупних підрозділів ворога»* (1 – 16.03.2022); *«Захоплена окупантами Чорнобильська АЕС працює у плановому режимі, але персонал утримують у заручниках»* (1 – 25.02.2022); *«Росіяни здійснили ракетний обстріл цивільних аеропортів Івано-Франківська, Косова та Коломиї»* (1 – 24.02.2022); *«Окупанти обстріляли ракетами аеродром Старокостянтинова на Хмельниччині, він горить»* (1 – 25.02.2022); *«Хто вони? Вони теж – неонацисти? З дитячого садочка»* (1 – 26.02.2022); *«Упевнений, ви бачили відео з Мелітополя, де українці протестували проти росіян, які зайшли в наше місто. Тимчасово»* (1 – 3.03.2022); *«Нібито може діяти, як у старі часи тоталітарних ідеологій»* (1 – 24.03.2022); *«Мовою конфлікту це можна назвати оперативною паузою»* (1 – 28.02.2022); *«Сьогодні за ініціативою російської сторони відбувся перший раунд переговорів між Україною та Росією»* (1 – 25.02.2022); *«У Харкові вночі тривали хаотичні обстріли, по Чернігову та*

поблизу Сум була ворожа **артилерія**, по Херсонській області били «Градами», по Маріуполю завдали **авіаудару**, у Миколаївській області йшли бої» (1 – 16.02.2022); «Справедливі переговори можуть бути тоді, коли одна сторона не б'є по іншій стороні **реактивною артилерією** саме в **момент** переговорів» (1 – 28.02.2022); «І вони засилають до нас **диверсантів**» (1 – 28.02.2022).

Порівняння – це «троп, побудований на зіставленні двох явищ, предметів, фактів для пояснення одного з них за допомогою іншого. Стилiстична роль порівнянь полягає у виділенні якоїсь особливості предмета чи явища, яка виступає дуже яскраво в того предмета, з яким порівнюється дане явище. Порівнюватися може все живе й неживе, фізичне й психічне, конкретне й абстракт» [27, с. 41]. Порівняння використовується для зіставлення та знаходження спільних і відмінних рис порівнюваних об'єктів. Так, битва при Саратозі порівнюється з битвою за український Бахмут, як битви, що могли/можуть змінити траєкторію війни за незалежність: «Якщо так, то, **як і битва при Саратозі, битва за Бахмут змінить траєкторію нашої війни за незалежність і свободу!**» (2 – 13.10.2022).

Завдяки порівнянню більш детально формується уявлення про явище, дію або предмет. Наведемо приклади: «Танки та інша бронетехніка – просто **як сарана**» (1 – 3.03.2022); «Російські пропагандисти думали про наших людей, **як про себе**» (1 – 4.03.2022); «Як той, хто відчуває вже багато років, що німецька держава від нас усіх – **ніби за стіною**» (1 – 18.03.2022); «Їх нагнали сюди, чесно кажучи, **ніби засуджених**» (1 – 18.03.2022); «Українські міста – Маріуполь, Харків, Чернігів, Охтирка та інші – виглядають так, **ніби сталася глобальна катастрофа**» (1 – 24.03.2022).

Коли Зеленський говорить про війну, він зазвичай використовує такі словосполучення, як «**Несправедлива й агресивна війна** завжди має високу ціну для агресора» (1 – 19.03.2022). Водночас намагаючись знайти спільну

мову з депутатами українського парламенту та народом, Зеленський використовує позитивно забарвлені епітети, які апелюють до емоцій адресатів. Наприклад, звертаючись до народу Великої Британії, він постійно використовує у своєму дискурсі такі слова, як *«великий народ великої країни»* (1 – 21.03.2022).

Також В. Зеленський послуговується метонімією – це «троп, побудований на перенесенні значення за суміжністю, тобто на основі тісного внутрішнього чи зовнішнього зв'язку між зіставляваними поняттями» [13, с. 44].

Президентська риторика змінювалася протягом війни: у лютому 2022 року топсловами були: *«Відбивають ту, яку **ворогу** вдалося зайняти»* (1 – 25.02.2022); *«**Ворог** завдає ударів не тільки по військових об'єктах, як заявляє»* (1 – 25.02.2022); *«За наявною у нас інформацією, **ворог** позначив мене як ціль номер один»* (1 – 25.02.2022); *«Тому **столиця** постійно під загрозою»* (1 – 28.02.2022); *«У Сумах вранці 5 березня почали розриватися снаряди на околицях міста, крім того, російська авіація обстріляла з повітря **цивільні** інфраструктурні об'єкти»* (1 – 6.03.2022); *«Вони готували це **вторгнення** саме так – жорстоко, цинічно»* (1 – 5.03.2022); *«Надійно **оборона** побудована в Житомирській області»* (1 – 24.02.2022); *«На Харківщині ЗСУ і **тероборона** ведуть бої проти російських **загарбників** у Дергачах та Печенігах»* (1 – 25.02.2022); *«Наша оборона завдає **ворогу** максимальних втрат»* (1 – 4.03.2022).

Через рік пріоритети Володимира Олександровича Зеленського змінилися і він почав використовувати такі слова, як-от: «захист»; «допомога»; «підтримка»; «партнер»; «опір»; «союзник» – це свідчить про те, що він налаштовує свій народ тільки на позитивний кінець та закликає до дії, підтримки один одного. Наведемо приклади: *«Я дякую всім, завдяки кому триває наш **опір**»* (2 – 24.02.2023); *«**Нові подвиги**, які здійснювали цілі міста. Харків, Чернігів, Маріуполь, Херсон, Миколаїв, Гостомель, Волноваха, Буча, Ірпінь, Охтирка. Міста-герої. Столиці незламності»* (2 –

24.02.2023); «Я дякую всім нашим **партнерам, союзникам і друзям**, які стоять пліч-о-пліч із нами весь рік» (2 – 24.02.2023); «Головна емоція, яку ми відчуваємо, думаючи про Україну, – це **гордість**. За кожного українця, кожну українку. **Гордість** за нас. Ми стали одним великим військом. Ми стали командою, де хтось знаходить, хтось пакує, хтось привозить, але всі – **донають**» (2 – 24.02.2023); «Ця **підтримка** – вирішальна. Сполучені Штати – наш ключовий **союзник і партнер**, який **допомагає** нам **перемогти у війні**» (2 – 21.09.2023). Функція лексики з позитивною конотацією в промовах Володимира Зеленського полягає в створенні позитивного настрою у слухачів, підкресленні певних досягнень або успіхів, а також впливає на їхню емоційну реакцію, створює позитивне враження та підтримує оптимістичний настрій в аудиторії. Така лексика використовується також для підсилення довіри до президента та його політичних дій.

Також Володимир Зеленський використовує національно-прецедентні феномени «зараховують прецедентні феномени, які є значущими для певної нації, народності чи групи споріднених народностей» [47, с. 64]. Наведемо приклади: «**Наступати, вбивати, знущатися. А в нас – це й реальне бажання мільйонів українців перемогти. Захиститися. Очистити свою державу... І на оновленій землі/Врага не буде, супостата, /А буде син, і буде мати, / І будуть люди на землі**» (2 – 9.03.2022). У день народження Кобзаря – знакової постаті для українського народу – президент процитував рядки з його поезії, відомі кожному українцеві. Мета застосування цієї цитати – заклик до протистояння ворогу та демонстрації наміру будувати краще майбутнє після війни.

Вислів відомого українського філософа «**Немає нічого небезпечнішого, ніж підступний ворог, але немає нічого отрутнішого від удаваного друга**» (2 – 9.05.2022) Григорія Сковороди дозволила президенту не тільки продемонструвати своє ставлення до подій, що відбулися в ніч з 23 на 24 лютого, коли українські міста прокинулися від вибухів, коли

удаваний друг показав своє справжнє обличчя, а й допоміг донести до українців важливу думку – це не просто війна на полі бою, це війна двох непримиренних філософій: *«Це війна не двох армій. Це війна двох світоглядів. Варварів, які обстрілюють музей Сковороди й вірять, що їхніми ракетами можна знищити нашу філософію. Вона їх дратує. Вона їм чужа. Вона їх лякає»* (2– 9.05.2022). Фрагмент демонструє, що маніпулятивний потенціал прецедентного феномену вдало підтриманий повторами і парцелятами. Парцеляція, розбиваючи текст промови на окремі синтаксичні одиниці (у нашому випадку прості речення), підвищує градус емоційної наснаги промови. Допомагає їй в цьому повтор – «фігура мовлення, яка полягає в повторенні слів, словосполучень або синтаксичних конструкцій, що в умовах достатньої тісноти синтамагтичного ряду виконують однакову синтаксичну функцію чи характеризуються повною або частковою синтаксичною ідентичністю» [Козлова]. Тепер цей «друг» знищує нашу культуру, а саме: Національний музей Григорія Сковороди. Президент хоче звернути увагу на звірства агресора, спонукає до дії сусідні країни.

Цитата із Біблії дозволила Президенту підняти бойовий дух українців у трагічний час і зміцнити їхню віру в перемогу над ворогами. У публічній промові В. Зеленського за 24.04.2022: *«Над образом Оранти написані слова з Книги псалмів: «Бог серед міста, і воно не похитнеться. Бог йому допоможе перед світанком».* У цей великий день ми всі віримо, що наш світанок скоро настане» (2 – 24.04.2022). Цитата з Псалмів має глибокий символічний зміст. Під час війни між Росією та Україною ці слова Президента висловлюють впевненість у силі та стійкості українського духу і дають надію на перемогу.

Серед промов В. Зеленського можемо бачити використання текстів зі священних книг. Наведемо приклад із Біблії, промова була виголошена 24 грудня 2022-го року: *«Ми не праведники, не святі, але точно змагаємося за добро і б'ємося за світло. З вірою в біблійне пророцтво: «Хай підійметься*

всяка долина, знизиться всяка гора та підгірок, хай стане круте за рівнину, а пасма гірські – за долину. Народ, що в темряві ходить, Світло велике побачить, і над тими, хто сидить у краю тіні смерти, Світло засяє над ними! Бо Дитя народилося, даний нам Син Божий!» Ми віримо, що сльози зміняться радістю, за відчаєм прийде надія, а смерть буде переможена життям» (2 – 24.12.2022). Фрагмент із Біблії дозволив президенту підняти моральний дух українців у трагічний для них час та зміцнити віру у перемогу над ворогом.

Наведемо ще один приклад: *«Цього вечора починається священний для мусульман місяць Рамадан. Значна частина нашої української мусульманської громади, кримськотатарського народу змушена зустрічати Рамадан в окупації, під загрозою російських репресій та знущань у Криму, під обстрілами в інших частинах України й в боях на передовій. Не маю сумніву: ми повернемо свободу, повагу, безпеку всій нашій державі, усім громадам. І хай сила молитви в цей священний місяць допоможе нам в очищенні України від російського безбожного зла, від тих, хто не вірить насправді ні у що і саме тому здатний на такий терор. Хай наступний Рамадан почнеться в мирі й на всій вільній від Росії українській землі. Рамадан мубарак!» (2 – 22.03.2023). У своїй промові 22 березня 2023 року президент В. Зеленський використав вірш з Корану, що в перекладі українською мовою означає «благословення Рамадану». Таким чином Президент не лише привітав мусульман з початком їхнього священного місяця, а й врахував віросповідання мешканців окупованого півострова, адже Крим є територією України, і звернувся до власного народу як президент.*

З нагоди Дня народження Ліни Костенко В. Зеленський цитує її твори: *«19 березня святкує свій день народження українська поетеса Ліна Костенко. щиро вітаю вас. Від імені всіх українців: І нагадаю сьогодні ось такі її слова:/Не треба думати мізерно.../Безсмертя є ще де-не-де.../Хтось перевіяний, як зерно, У ґрунт поезії впаде./Митцю не треба*

нагород, /Його судьба нагородила, /Коли в людини є народ, /Тоді вона уже людина» (1 – 19.03.2023). Після цих слів президент коментує для чого він використав цю цитату, спонукає цими словами політиків не бути мізерними, діяти, дбати всіма силами про оборону країни: «Справді, у кожного з нас є народ. І справді – не треба думати мізерно. А особливо тим, кому українці дали право бути політиками. Я хочу нагадати усім політичним діячам з будь-яких таборів: воєнний час дуже добре показує мізерність особистих амбіцій тих, хто намагається поставити власні амбіції, власну партію чи кар'єру вище за інтереси державні, за інтереси народу. Хто ховається десь по тилах, але вдає, ніби тільки він дбає про оборону. Будь-яка активність політиків, спрямована на розкол чи на колаборацію, не матиме успіху. Але отримає жорстку відповідь» (1 – 20.03.2022).

У промові з нагоди Дня знань президент процитував рядки із поезії В. Стуса: *«Наші діти підтримували нас, підтримували державу. Допомогали в бомбосховищах. Носили воду і їжу військовим. «Терни, терни – терпець тебе шліфує ...» (2 – 1.09.2022).* В.Зеленський співчуває українським дітям, адже вони були змушені так рано подорослішати, водночас відчуває гордість за українських дітей, які нарівні з дорослими мужньо сприйняли тягар війни. Декламований уривок із поезії В. Стуса дозволив президенту підняти «бойовий дух» школярів.

У своєму публічному зверненні В. Зеленський зазначив: *«Українці вистоять у цій війні. Ми звільнимо нашу землю і всіх наших людей від російської неволі. І буде день, коли світ почує, що справедливість для України відновлено. Буде новий **Нюрнберг** – щодо рашистів» (2 – 31.03.2023).* Нюрнберг – судовий процес над представниками Третього рейху, який засудив їх злочинні дії. Цей процес мав вагоме значення для встановлення принципів міжнародного гуманітарного права та притягнення до відповідальності осіб, що вчиняли масові злочини проти людства.

Згадка про «новий Нюрнберг» спонукає демократичні сили світу до створення нового міжнародного суду для притягнення до відповідальності винних у воєнних злочинах та порушеннях прав людини у період російсько-української війни. Використовуючи універсально-прецедентний феномен, президент виражає намір притягнути військових і політичних лідерів країни-агресорки до відповідальності за злочини проти людства, воєнні злочини та порушення міжнародного права, як це було роблено під час Нюрнберзького процесу щодо нацистських злочинців

Національно-прецедентні феномени в україномовних публічних промовах В. Зеленського періоду російсько-української війни мають на меті впливати передусім на українське суспільство враховуючи його культурні, ментальні та традиційні особливості [12, с. 183].

Синоніми вживаються з метою вияву емоцій. Вживання синонімів в поданих уривках дозволяє уникнути повторів та привернути увагу читача. Наприклад: «*Варварська і нелюдська армія світу*» (2 – 3.04.2022); «*Діями на захист життя і людей, правил і поваги, справедливості й безпеки*» (2 – 25.02.2023).

Наведемо приклади антонімів «*Але лікарі України його врятували. І це зрозуміло. Бо вони люди, не звірі*» (1 – 14.03.2022); «*Зупинити **війну** та відновити **мир** потрібно якнайшвидше*» (1 – 3.03.2022); «*Ми просили, щоб Альянс заявив, що буде всебічно допомагати Україні виграти цю **війну**, очистити нашу територію від загарбників і відновити **мир** в Україні*» (1 – 12.03.2022). Антоніми в промові допомагають президенту підсилити політичне звучання фраз і надати мовленню живописності й образності, тобто увиразнюють мовлення на контрасті різні реалії та поняття.

Завдяки анафоричному повтору концентрується авторська думка. Анафора підсилює емоційне сприйняття промови, виділення певного слова виконує роль емоційного впливу на слухачів промови. Лексичні повтори використовуються для досягнення семантичної та емоційно-експресивної

зв'язності, додають тексту динамічності, доцільної та логічної наповненості, насичують текст емоційним спектром.

Повторення одного і того ж слова чи речення не тільки привертає увагу слухача або читача до повторюваних елементів повідомлення, як найбільш важливих, але, у відомому сенсі, додає і нові відтінки до його змісту.

Використання повторів робить повідомлення насиченим і емоційним. Повтори у промовах В. Зеленського змушують аудиторію проєктувати ситуацію в Україні на себе та свої родини, тому закликають громаду до дії: «...Україна до цього **не прагнула. Не прагнула** величі...» (1 – 8.03.2022); «**Відчули** те, що й ми. **Відчували**, як **ми** хочемо жити. І як **ми** хочемо **перемогти. Перемогти** заради життя» (1 – 15.03.2022); «Третій тиждень закінчується. **Ми** всі хочемо миру. Якнайшвидше. **Ми** всі хочемо перемоги. І постійно є таке відчуття, що ще трохи, і **ми** здобудемо те, що належить саме нам, Україні, по праву. Але...» (1 – 16.03.2022); «Тож **кожен**, хто з нами, отримає вдячність. Не тільки нашу, а й інших народів світу. **Кожен**, хто з нами, має шанс стати справжнім героєм» (1 – 16.03.2022); «**Кожен** злочин, **кожен** обстріл, які окупанти скоюють проти нас, згуртовують нас і наших партнерів ще більше» (1 – 28.02.2022); «Коли ми відзначаємо **незалежність** України, **кожен** може відчутти в ній себе. **Кожен** може спитати в себе: а де ти в українській **незалежності**? А що твого додалося **незалежності**? А чим ти допоміг **незалежності**?» (2 – 24.08.2023); «**Кожен**, хто організовує збори й підтримує вогонь волонтерства, цієї щирої української єдності. **Кожен**, хто знаходить і привозить усе те, що так потрібно в окопах. **Кожен**, хто тренує наших воїнів. Хто здобуває славу Україні спортивними перемогами» (2 – 24.08.2023); «Вони використовують у рази більше ракет та авіації, ніж **ми** будь-коли мали. Але наші сили оборони стоять. І **ми** всі пишаємося ними» (2 – 22.12.2022); «Дякую вашим містам і громадянам, які цьогоріч підтримали Україну, які приймали **наших** людей, які вивішували **наші**

прапори, які діяли, щоб допомогти **нам**» (2 – 22.12.2022); «Всіх, **хто** загинув під час виконання службових обов'язків. **Хто** допоміг зробити найважливіше – не дозволив російській темряві зламати **нас, нашу** державу, **нашу** свободу, **нашу** незалежність» (2 – 24.02.2023).

У промові 22 грудня 2022 року також використовуються повтори. Повтор одних і тих самих слів у межах цього дискурсу ідентифікує основні ідеї. Так, словосполучення «дякую» повторюється 15 разів, щоб висловити глибоку повагу та вдячність президента Зеленського та всієї України американському народу за підтримку українського народу в його боротьбі за незалежність і суверенітет, проти тиранії Російської Федерації. Наведемо приклади: «**Дякую** кожній американській родині, яка цінує тепло свого дому й бажає такого ж тепла іншим людям. **Дякую** Президенту Байдену й обом партіям у Конгресі та Сенаті за неоціненну допомогу. **Дякую** вашим містам і громадянам, які цьогоріч підтримали Україну, які приймали наших людей, які вивішували наші прапори, які діяли, щоб допомогти нам. **Дякую!** Від кожного, хто зараз на фронті. Від кожного, хто чекає перемоги» (2 – 22.12.2022). Повтор слова «перемога» орієнтує адресата на докладання спільних зусиль для перемоги над імперією зла – Російською Федерацією, наприклад: «*І нам не обов'язково знати бажання кожного, оскільки ми знаємо, що всі ми, мільйони українців, прагнемо одного – **перемоги**. Лише **перемоги***» (2 – 22.12.2022); «*Але ми маємо зробити все, щоб країни Глобального Півдня також здобули таку **перемогу***» (2 – 22.12.2022); «*І це дає мені вагомi підстави поділитися з вами нашою першою спільною перемогою – ми перемогли Росію в битві за думки світу. У нас немає страху. І ні в кого у світі не повинно його бути*» (2 – 22.12.2022). Повтор слів «битва»; «поля битв» відображають ідею отримання перемоги над Російською Федерацією лише на полі бою. Наведемо приклади: «*Це **битва** не тільки за землю, за ту чи іншу частину Європи. Це **битва** не тільки за життя, свободу й безпеку українців чи будь-якого іншого народу, який Росія прагне підкорити. Це **битва** за те, у якому світі житимуть наші*

діти й онуки та їхні діти й онуки. Вона визначить, чи буде це демократія – для українців і для американців, для всіх» (2 – 22.12.2022); «Ми вже побудували з вами **сильну** Україну, з **сильними** людьми, **сильною** армією, **сильними** інституціями» та ланцюгового повтору: «Коли я вчора був у Бахмуті, наші герої передали мені **прапор**, **бойовий прапор**, **прапор** тих, хто **ціною свого життя захищає Україну, Європу і світ**» (2 – 22.12.2022). Повтор того самого слова «сильний» дозволяє підкреслити ідею сильної України та деталізувати її сильні позиції. Використання простого та ланцюгового повтору того самого слова «прапор» у реченні дозволяє не лише підкреслити ідею «бойовий прапор Бахмута», але й деталізувати та підкреслити ідею надзвичайно високої ціни, яку заплатили бахмутські воїни за майбутнє України, Європи та всього світу, ціни їхніх життів. Перелік повторюваних слів та ідей можна продовжити: «**Це наша війна. Це війна за нашу незалежність**» (2 – 24.08.2022); «**Але я впевнений, що нам, українцям, до снаги все це зробити. Нам, українцям, до снаги перемогти. І повернутися до миру. До миру, якого ми всі так прагнемо**» (1 – 4.06.2022); «**Вместе с Херсоном. Вместе с Бердянском. Вместе с Киевом и всеми другими украинскими городами, которые ценят жизнь, а не боятся всего**» (2 – 22.10.2022); «**Лжецы на российском телевидении говорят об этом каждый день. Лжецы. Это их работа – врать каждый день вам. Но это не должно быть вашей судьбой**» (2 – 6.11.2022); «**Це буде військовий злочин. Це буде історичний злочин**» (2 – 22.12.2022); «**Потрібна мудрість. Потрібна воля. Потрібна перемога. Потрібен мир!**»; «**Але вже після перемоги. Після перемоги України**» (2 – 11.05.2022); «**Я вважаю, що наш народ, наша держава, наша армія вже зробили все, щоб нас хотіли там бачити. Серед рівних. Щоб нас туди запросили**» (2 – 30.07.2022), «**Заради однієї мети, заради однієї миті – першої секунди перемоги. І заради однієї епохи – епохи, де панує мир; За ці шість місяців ми змінили історію, змінили світ і змінилися самі; Ми зробили вибір. Для когось – це Маріуполь. Для когось – Монако**» (2 – 3.04.2022).

Розглянемо приклад: *«Проти міст, проти маленьких містечок. Зруйновані райони. Бомби, бомби, бомби, знову бомби, бомби на будинки, на школи, на лікарні»* (2 – 22.12.2022).

У вищезгаданому прикладі Зеленський робить сильне та емоційне звертання до парламенту Сполученого Королівства. Повтор слова «бомби», підкреслює руйнівний і невпинний характер насильства, що чиниться проти українського народу, і певним чином дозволяє слухачеві відчувати, через що проходять українці під час бомбардувань. Використовуючи повтор, президент створює ілюзію безпосередньої присутності в момент обстрілу, коли немає можливості врятуватися від бомб, а вони просто продовжують падати, що підкреслюється словом «знову».

Домінування серед найбільш уживаної лексики в повідомленнях досліджуваного жанру загальноновживаної, вказує на бажання й необхідність президента говорити загальнодоступною мовою, бути зрозумілим іншим користувачам, що відповідає основній меті цього жанру – інформування, впливу на адресата.

Як визначає А. Мойсієнко, «фразеологія – розділ мовознавства, що вивчає фразеологічну систему мови в її сучасному функціонуванні та з погляду історичного розвитку; сукупність характерних засобів вираження думки, притаманних певній соціальній групі, окремому авторові, літературно-публіцистичному напрямку, діалекту чи групі говорів; сукупність фразеологізмів тієї чи іншої мови. У фразеології кожного народу представлені стереотипи поведінки етносу, його культура, традиції, звичаї» [38, с. 129].

Володимир Зеленський використовує неодноразово фразеологізм: *«І якщо російське керівництво не хоче **сідати за стіл переговорів** з нами заради миру, то, можливо, воно **сяде** за стіл переговорів з вами»*; *«Війну треба закінчувати. Треба **сідати за стіл переговорів**. Але чесних, предметних, в інтересах людей, а не застарілих убивчих амбіцій»* (1 – 8.03.2022). Як зазначає словник фразеологізмів, «сісти за стіл переговорів»

означає «починати обговорення чого-небудь, щоб прийти до згоди». У промовах Зеленський багато разів закликав до мирних переговорів, проте агресор цього не хоче.

Серед інших фразеологічних одиниць можна виділити: *«Виступаючи сьогодні у британському парламенті, я згадав інші важкі часи»* (1 – 8.03.2022); *«І ще одна річ. Зараз приємні новини та перемоги України для всіх нас – і вони на вагу золота. Або срібла й бронзи»* (1 – 12.03.2022). Фразеологічні одиниці надають промові переконливості, роблять мовлення виразним, доступним, емоційно насиченим.

Крім того, Зеленський – створив слова та речення, які згодом інтерпретують у різних джерелах. У його текстах численні меседжі згруповані в кілька слів і фраз, які легко запам'ятовуються і часто цитуються ЗМІ. Деякі з них вже стали крилатими фразами: *«Тут йде битва»*; *«Мені потрібна зброя, а не таксі»*; *«Коли ви нападете на нас, ви будете дивитися нам в обличчя, а не в спину»*; *«Кожне наступне покоління буде сприймати Росію як загрозу»*; *«Якщо ми переможемо, це буде перемога всього демократичного світу»*; *«Але побачать лише дно Чорного моря. Бо вони – дно»* (1 – 3.03.2022); *«Вам не буде жодного тихого місця на цій землі. Окрім могили»* (1 – 6.03.2022); *«Вони назвуть це «жестами доброї волі». Ми назвемо це перемогою»* (1 – 11.09.2022). Останню цитату Володимир Зеленський промовив у 200-й день нашого спротиву, цими словами він запевнив український народ, що перемога буде, так само як неминуча поразка росії та смерть тих, хто ввійшов на нашу територію.

Отже, серед лексичних засобів можна виділити загальноповсюдну лексику, яка позначає такі реалії, в яких кожен мовець щодня має потребу, і тому є всім зрозуміла для всіх. Оскільки політична промова належить до публіцистичного стилю, невіддільною частиною є суспільно-політична лексика, до якої належать власне політичні лексеми, що відображають політичне життя суспільства, функціонування державного устрою,

соціально-ідеологічні моральні поняття. В. Зеленський використовує назви зброї, різної воєнної техніки, тобто мілітарну лексику.

Називаючи імена відомих українських письменників, президент зміцнює українську єдність і підтримує національну гордість під час війни.

Використані неологізми «рашизм» та «рашисти» у період російсько-української війни стали поширюватися, вийшли далеко за межі України.

Синоніми у промовах В. Зеленського вживаються з метою надавання додаткової інформації поняттю – його уточнення. Вживання синонімів в поданих уривках дозволяє уникнути повторів та привернути увагу читача. Анафора підсилює емоційне сприйняття промови, виділення певного слова виконує роль емоційного впливу на слухачів промови. Лексичні повтори використовуються для досягнення семантичної та емоційно-експресивної зв'язності, додають тексту динамічності, доцільної та логічної наповненості, насичують текст емоційним спектром.

Президентська риторика змінювалася протягом війни, це свідчить про те, що він налаштовує свій народ тільки на позитивний кінець та закликає до дії, підтримки один одного.

Володимир Зеленський використав також прецедентні феномени, щоб вплинути на адресата. Він послуговується літературними цитатами відомих письменників і філософів, цим закликає до протистояння ворогу та демонстрації наміру будувати краще майбутнє після війни. Згадка про національний музей Григорія Сковороди звертає увагу на звірства агресора, спонукає до дії сусідні країни. Цитати із Біблії дозволяють Президенту підняти бойовий дух українців у трагічний час і зміцнити їхню віру в перемогу над ворогами. В.Зеленський співчуває українським також українським дітям, адже вони були змушені так рано подорослішати, водночас відчуває гордість за українських дітей, які нарівні з дорослими мужньо сприйняли тягар війни. Декламований уривок із поезії В. Стуса дозволив президенту підняти «бойовий дух» школярів.

2.2. Стилiстичний потенцiал морфологiчних засобiв у промовах В. Зеленського у перiод вiйни

Стилiстичний потенцiал морфологiчних засобiв у промовах Володимира Зеленського у перiод вiйни виявляється «на пiдставi наявностi в нiй близьких за значенням i функцiями явищ, а також з огляду на розподiл морфологiчних одиниць за окремими стилями» [47, с. 143]. Якщо говорити про стилiстичнi можливостi категорiї роду iменникiв, то вона не однаково проявляє себе в рiзних функцiональних стилях. У промовах Володимир Зеленський бiльшою мiрою використовує iменники й прикметники чоловiчого роду. Наведемо приклади: «*Водночас **свiт** побачив, на що спроможна Україна. Це новi герої. **Оборонцi Києва, захисники «Азовсталi». Новi подвиги, якi здiйснювали цiлi міста. Харкiв, Чернiгiв, Марiуполь, Херсон, Миколаiв, Гостомель, Волноваха, Буча, Iрпiнь, Охтирка. Мiста-герої. Столицi незламностi. Новi символи. А разом iз цим – новi оцiнки та **прогнози** щодо України***» (2 – 24.02.2023); «*Але, на жаль, є родини, якi не дочекалися додому **батька, сина, брата...** Звичайного **електрика, працiвника ремонтної бригади, рятувальника, полiцейського, пожежника...**» (2 – 24.08.2023).*

У промовi наявнi слова з суфiксом -ств-, що надає вiдтiнку книжностi, а в деяких випадках експресивностi. Наведемо приклади iменникiв: «*Поки державнi iнституцiї у Європi не поспiшають з реально дуже мiцними рiшеннями, кожен європеець у своїй столицi може вже прийти в наше **посольство** i запропонувати свою допомогу*» (1 – 25.02.2022); «*Кажу це максимально зараз вiдверто: народ України вже заслужив i має право отримати **членство** у Європейському Союзi*» (1 – 26.02.2022); «*Купувати росiйськi товари зараз – це платити грошi за **вбивство** людей*» (1 – 28.02.2022); «*Росiйськi ракети знищили почесне **консульство** Албанiї в Харковi*» (1 – 8.03.2022); «*Кожен iз вас, панi та панове, може сприяти в її реалiзацiї. Щоб **лiдерство** Америки залишалося беззаперечним, двопалатним i двопартiйним*» (2 – 22.12.2022); «*Кожен, хто органiзовує*

збори й підтримує вогонь **волонтерства**, цієї щирої української єдності» (2 – 24.08.2023).

Іменники виконують переважно номінативну функцію, дають можливість отримати належну інформацію, а також наповнюють будь-яку промову і переважають у відсотковому співвідношенні.

Зробивши дослідження промови «Лютий. Рік незламності» 24 лютого 2023 року дало можливість визначити найбільш поширені частини мови, до яких увійшли майже всі частини мови: іменник (38,6%), дієслово (17,8%), займенник (11,2%), прикметник (10,1%), прислівник (6,8%), числівник (4,8%), прийменник (4,1%), сполучник (3,9%), частка (2,7%). Ця статистика свідчить про те, що в промові «Лютий. Рік незламності» найбільше використовував іменники, що вказує на те, що в промові висловлюються велика кількість концептуальних ідей, понять, цінностей та емоцій. Наступні за кількістю – дієслова, що може свідчити про спрямованість на досягнення мети та активність. Ця статистика підтверджує, що в промові було висловлено багато концептуальних ідей та цінностей, а також було акцентовано на співпрацю та єдність.

До засобів мовленнєвого впливу політиків варто віднести використання прикметників, що підсилюють оцінну характеристику певних подій і фактів. Це ефективно впливає на емоції та свідомість слухачів. Наведемо приклади у промовах В. Зеленського: «У ній пролунали дві **найголовніші** й тоді, і зараз речі. Те, що Росія почала проти нас **повномасштабну** війну. І те, що ми **сильні**. Ми готові до всього. Ми всіх переможемо. Бо ми – це Україна!» (2 – 24.02.2023); «**Великий** народе **великої** України, що відзначає сьогодні **великий** день – День Незалежності! Свято **вільних** людей. Свято **сильних** людей. Свято **гідних**. Свято **рівних**. Українців та українок. Усіх. В усій нашій державі» (2 – 24.08.2023); «Ті, хто народжує для українців рядки, що мотивують, кладе їх на **прекрасну** музику, виконує ці пісні для бійців на фронті, для поранених у госпіталі, на **благодійних** концертах у світі» (2 – 24.08.2023);

«**Українські снаряди. Наші гармати. Українські дрони: «лелеки», «фурії». Морські дрони, «нептуні», «корсари», «стугни». Ми виробляємо все це. Українці виробляють усе це»** (2 – 24.08.2023); «**Ми не зітремо їхні імена ні з телефонної, ні з власної пам'яті. Ми ніколи їх не забудемо. Ми ніколи цього не пробачимо. Ми ніколи не заспокоїмося, доки російські вбивці не понесуть заслужену кару. Кару міжнародного трибуналу. Суду Божого. Наших воїнів. Або всіх їх разом узятих»** (2 – 24.02.2023). Прикметники виконують виражальну та образну функції, увиразнюють, підсилюють ознаки описуваних реалій.

Використання епітетів «слів, що образно означають предмет або дію, підкреслюють характерну властивість певного явища чи поняття» [27, с. 42], відображає стилістичну функцію, яка полягає в тому, що вони дають змогу показати предмет зображення з несподіваного боку, індивідуалізують якусь ознаку, викликають певне ставлення до зображуваного. Наведемо приклади: «**Несправедлива й агресивна війна** завжди має високу ціну для агресора» (1 – 19.03.2022); «**З-під завалів зруйнованого окупантами в Маріуполі драмтеатру, де ховалися мирні люди від російських обстрілів та бомб, продовжують рятувати людей»** (1 – 19.03.2022); «**Російське вторгнення ще зруйнує родини й долі. Бо повномасштабна війна, на жаль, триває. Російські ракети, авіація та артилерія не припиняють вбивати. Українські міста руйнуються. Деякі майже повністю знищені»** (1 – 22.03.2022); «**Слова про те, що між нашими народами панує справжній мир. Мир між рідними. Мир між братами. І зараз я дуже хочу, щоб ці слова почули наші спільні сусіди білоруси»** (1 – 11.03.2022); «**Як звучать зараз, коли ми звертаємося до тих, хто підписав «Будапешт» і хто... мав силу, щоб зупинити російське вторгнення ще до того, як воно почалося. Превентивно»** (1 – 19.03.2022).

Бажаючи об'єднати народи, Зеленський використовує такі епітети «**Так уже сталося. Але я хотів пройти цей шлях швидко. Шлях до тепла. Бо такі ми народи. Я знав, що від природи ми рідні – українці, поляки»** (1 –

11.03.2022). Епітети у промовах Президента характеризують певний предмет або явище з більшою виразністю, посилюють, підкреслюють будь-які характерні ознаки предметів та явищ, створюють контрастні за змістом поєднання слів передають ставлення автора до зображуваного, висловлюють авторську оцінку й авторське сприйняття явища *«Ми відправили транспорт для порятунку людей. Водії все розуміють. Це герої. Хоробрі люди! Розуміють, що російські війська можуть просто розстріляти цей транспорт в дорозі. Як вони вже вбивали людей, які намагалися просто вийти на безпечну територію із зони бойових дій»* (1 – 8.03.2022); *«Що довше не буде миру на українській землі, то менше продовольства з України отримає світовий ринок»* (1 – 24.03.2022); *«Вільний народі вільної країни»* (1 – 23.03.2022); *«Обов'язок журналістів, важливий обов'язок»* (1 – 24.02.2022); *«Настав вирішальний момент раз і назавжди закрити багаторічну стратегічну дискусію та ухвалити рішення про членство України в Європейському Союзі»* (1 – 26.02.2022); *«А наша мета – це наша територіальна цілісність. Нашу позицію ви побачили на сто відсотків. Це – державний терор національної державності»* (1 – 27.02.2022); *«Вони принесли на українську землю терор, державний терор»* (1 – 23.03.2022); *«І що під час головування Франції у Європейському Союзі буде ухвалене давно дозріле історичне рішення – про повноправне членство України у Європі, в ЄС. Історичне рішення в історичний час. Як це завжди було в історії французького народу»* (1 – 23.03.2022); *«Щоб свобода не програла, вона має бути добре озброєною. Танки, протитанкова зброя, авіація, протиповітряна оборона. Ми потребуємо всього цього! Ви можете нам допомогти, я знаю. Можете!»* (1 – 23.03.2022); *«Я також дякую нашому зовнішньополітичному війську. Дивізії наших дипломатів, послів, представників у міжнародних організаціях та інституціях. Усі, хто б'є окупантів вогнем і мечем міжнародного права, домагається нових санкцій, визнання держави-терориста державою-терористом»* (2 –

24.02.2023); «Важливий кожен, хто пережив окупацію. Хто тримав на площах український прапор» (2 – 24.08.2023).

Промова перед Конгресом США 22 грудня 2022 року є дуже емоційною і містить велику кількість епітетів, які виражаються прикметників. Наведемо приклади: «І наступного року – **вирішальний час** у ній. Час, коли **українська сміливість і американська рішучість** мають гарантувати майбутнє нашої з вами свободи» (2 – 22.12.2022); «Там не буває години, коли не звучав би **страшний гуркіт артилерії**» (2 – 22.12.2022); «**Російська армія** використовує проти Бахмута та інших наших **прекрасних міст** усе, що може» (2 – 22.12.2022); «Якщо ваші **«Патріоти»** зупинять **російський терор** проти наших міст, це дасть змогу **українським патріотам** повною мірою працювати на захист нашої свободи» (2 – 22.12.2022); «**Фінансова допомога** також критично важлива. І я хотів би подякувати вам як за **фінансові пакети**, які ви вже надали нам, так і за ті, щодо яких ви, можливо, ухвалите рішення» (2 – 22.12.2022); «Якщо будуть **іранські дрони** й нашим людям доведеться йти в бомбосховище увечері перед Різдом, українці й там сядуть за **святковий стіл і підтримають одне одного**» (2 – 22.12.2022); «**Американський народ** використає всю свою **праведну потугу** в ім'я досягнення **цілковитої перемоги**». **Переможе й український народ**» (2 – 22.12.2022); «Цей прапор символізує те, що ми переможемо в цій війні. Ми стоїмо, ми боремось і ми виграємо. Бо ми – разом. Україна, Америка й увесь **вільний світ**» (2 – 22.12.2022); «Ви можете посилювати санкції так, щоб змусити Росію відчувати, наскільки **руйнівна агресія**» (2 – 22.12.2022) тощо. Епітети використовуються для того, щоб зробити промову емоційно забарвленою та експресивною, з метою впливу на емоційний стан адресата інформації – американської громади та Конгресу США.

В. Зеленський у своїх промовах часто використовує прикметник «новий». Наведемо приклади: «Водночас світ побачив, на що спроможна Україна. Це **нові герої**. Оборонці Києва, захисники **«Азовсталі»**. **Нові**

подвиги, які здійснювали цілі міста. Харків, Чернігів, Маріуполь, Херсон, Миколаїв, Гостомель, Волноваха, Буча, Ірпінь, Охтирка. Міста-герої. Столиці незламності. **Нові** символи. А разом із цим – **нові** оцінки та прогнози щодо України. Перший місяць війни. І перший перелом у війні. Перші зміни у сприйнятті світом України. Вона не впала за три доби. Вона зупинила другу армію світу. Ми зазнавали **нових** ударів щодня, дізнавалися про **нові** трагедії щодня, але витримали завдяки тим, хто викладався на повну щодня» (2 – 24.02.2023); «Очікуємо **новий** пакет санкцій Європи проти Російської Федерації, щоб спонукати її до миру» (1 – 12.03.2022); «А сьогодні я хочу висловити вдячність Президенту Байдену і всім друзям України у Сполучених Штатах за **новий** пакет підтримки нашої держави, наших людей на 13,6 мільярда доларів. Закон, який передбачає це фінансування, підписаний» (1 – 16.03.2022); «Бачимо, як Німеччина шукає **новий** шлях. Бачимо, як щиро більшість німців виступає за перегляд старої політики» (1 – 18.03.2022). Використовуючи прикметний «новий», В.Зеленський демонструє новий підхід до розв’язання важливих питань, який люди мають оцінити.

Дієслова у промовах Володимира Зеленського під час російсько-української війни відіграють динамічну роль. Наведемо приклади: «**Ми не підняли білий прапор, а стали боронити синьо-жовтий. Не злякалися, не зламалися, не здалися.** Символом цього стали прикордонники зі Зміїного й маршруту, за яким вони **відправили** «руській військовий корабель». Наша віра **зміцніла. Зміцнів** наш дух. **Ми вистояли** в перший день повномасштабної війни. **Ми не знали, що буде завтра, але точно зрозуміли:** за кожне завтра **треба битися!** І ми **бились.** І **вигризли** кожну добу. І ми **вистояли** в другий день. А далі – в третій. Три доби, які нам **відводили** на життя. **Погрожували,** що за 72 години нас не існуватиме. Але ми **вистояли** в четвертий день. А потім у п’ятий. А сьогодні стоїмо рівно один рік. І досі **знаємо:** за кожне завтра **треба битися!**» (2 – 24.02.2023).

Поєднання різночасових форм підкреслює взаємозалежність, зв'язок минулого й сучасного, теперішнього й майбутнього, що створює необхідні передумови емоційного впливу на читача. Наведемо приклади: «*А потім у нас буде з вами дуже багато роботи, щоб її **відбудувати!***» (1 – 26.02.2022); «*Сьогодні я **ухвалив** рішення **нагородити** орденами голів обласних адміністрацій та мерів міст, які найбільше **відзначилися** в обороні своїх громад*» (1 – 6.03.2022/6.03.2022); «*Ми **стали** однією родиною. Серед нас більше немає чужих чи незнайомих. Українці сьогодні – це всі свої. Українці **прихистили** українців, **відкрили** свої домівки й серця для тих, хто був змушений **рятуватися** від війни*» (2 – 24.02.2023).

Щодо форм дієслова, то Володимир Зеленський часто використовує інфінітив та модальні слова. Наведемо приклади форм інфінітиву: «*Встановлена нульова ставка акцизу і 7% ПДВ на пальне, щоб **стабілізувати** ціни та **забезпечити** постачання*» (1 – 16.03.2022); «*А сьогодні я хочу **висловити** вдячність Президенту Байдену і всім друзям України у Сполучених Штатах за новий пакет підтримки нашої держави, наших людей на 13,6 мільярда доларів*» (1 – 16.03.2022); «*Кожному захиснику Маріуполя, Харкова, Сум, Чернігова, Житомира, Миколаєва та всіх інших міст, які хоче **захопити** це зло*» (1 – 16.03.2022); «*Світ уже починає **розуміти**, що без визнання Росії державою-терористом неможливо буде **відновити** справедливість щодо України, неможливо буде **відновити** міжнародний порядок*» (1 – 16.03.2022); «*І сьогодні я хочу **присвятити** це привітання саме тобі*» (2 – 24.02.2023); «*Хто допоміг **зробити** найважливіше – не дозволив російській темряві **зламати** нас, нашу державу, нашу свободу, нашу незалежність*» (2 – 24.02.2023); «*Ми не підняли білий прапор, а стали боронити синьо-жовтий*» (2 – 24.02.2023); «*У когось був страх, у когось – шок, хтось не знав, що **сказати**, але всі відчували, що **робити***» (2 – 24.02.2023).

Використання модальних дієслів та дієслів у формі наказового способу у зверненнях Зеленського до європейців дає прямий сигнал європейцям

та їхнім лідерам вжити заходів і взяти на себе відповідальність за зупинення агресії: «Усі, я підкреслюю, усі **повинні** зробити все, що тільки можуть, щоб зупинити цю війну» (1 – 26.02.2022); «Ви **повинні** були думати про людей. Про людяність. А про що ви думали на тому саміті?» (1 – 4.03.2022); «Усі, хто потребує допомоги, **повинні** мати змогу вийти. Хто хоче. Усі, хто може захищати своє місто, **повинні** продовжувати боротьбу. **Повинні**. Бо якщо всі підуть, то чие тоді буде це місто?» (1 – 5.03.2022); «Європейці **повинні** посилювати санкції проти Росії так, щоб у неї не було жодної можливості продовжувати геноцид в Україні» (1 – 10.03.2022); «А отже, ви **повинні** посилювати санкції проти Росії так, щоб у неї більше не було жодної можливості продовжувати цей геноцид» (1 – 9.03.2022); «Ми **повинні** триматися. Ми **повинні** боротися. І ми переможемо. Я знаю це. Я в це вірю» (1 – 14.03.2022). Використання модальних дієслів у цьому зверненні передає нагальність і заклик Зеленського до європейців та їхніх лідерів вжити заходів і взяти на себе відповідальність за зупинення агресії.

Серед мовних засобів, які використовує Володимир Зеленський, значну роль відіграють займенники. Метою використання займенника «я» є мотивація політика вивести тотожність та рівність сторін. У другому випадку вживання займенників «ми» це ототожнення себе з людьми, з народом. Ці мовні прийоми сприяють завоюванню довіри, встановленню контакту.

Зеленський починає промову 20 березня 2022 року із займенника «я» «**Я** хочу, щоб ви все це відчували» (1 – 20.03.2022), що вказує на те, що метою є створення емоційного зв'язку зі слухачем.

З іншого боку, Зеленський використовує займенники «ми» і «нас», щоб створити відчуття єдності між народом України та виключити народ Росії: «**Ми** не боїмося Росії. **Ми** не боїмося говорити з Росією. **Ми** не боїмося говорити все про гарантії безпеки для **нашої** держави. **Ми** не боїмося говорити про нейтральний статус»; «**Ми** не боїмося» (1 –

21.03.2022). Така форма використовується анафорично на початку кожного твердження, підкреслюючи ідею, що «ми» як нація не боїмося і хочемо закінчити війну, навіть якщо не ми її розпочали. Поки ви, могутні держави, всі боїтеся протистояти Росії, ми, з іншого боку, маємо сміливість це зробити. Використання особових займенників, таких як «ми»; «наш» і «нас», підкреслює почуття солідарності між спікерами та їхньою аудиторією.

Коли президент звертається до нації як до єдиного цілого, використовує займенник «ми». Проілюстровано це в наступному прикладі на другий день війни: *«Так, ми, на жаль, маємо втрати, втрати наших героїв. Так, у нас є полонені російські солдати»* (1 – 25.02.2022). Це створює відчуття, що ми всі разом воюємо за нашу країну, і якщо гине український солдат, це означає трагедію для всієї нашої єдності.

Президент у перші дні війни говорить про українців: *«Ми – українці. Ми перебуваємо на своїй землі»* (1 – 24.02.2022); *«Коли я йшов у Президенти, я говорив, що кожен із нас – Президент»* (1 – 28.02.2022); *«Але зараз доля країни повністю залежить від нашої армії, від наших героїв, наших сил безпеки, усіх наших захисників. І нашого народу, від вашої мудрості та від великої підтримки всіх друзів нашої країни»* (1 – 25.02.2022); *«Бо з нами – Бог!»* (1 – 2.03.2022); *«Ми стали незламними»* (1 – 24.02.2022). Президент України таким чином підкреслює, що територія, яку намагається окупувати Росія, по праву належить українській державі та її народу. Проаналізувавши промови В. Зеленського у період з 24 лютого 2022 року по 21 вересня 2023 року, можна стверджувати, що займенник «наш» виявився поширеним словом у звертаннях Зеленського, що дозволяє простежити риторичну стратегію Зеленського, який вживає її для об'єднання українців, як у прикладі: *«Ми чуємо у своєму небі та бачимо на своїй землі, що цього недостатньо. Чужі війська все ще намагаються активізуватися на нашій території»* (1 – 25.02.2022).

Зеленський іноді апелює до свого авторитету, наголошуючи на особистому зв'язку з людьми, які постраждали від війни на Донбасі: *«Хоча питання є, і дуже прості. У кого стріляти? Що бомбити? Донецьк, де я був десятки разів? Де я бачив очі та обличчя людей? Вулицю Артема, де я гуляв з друзями? Донбас Арена, де я вболівав разом з місцевими за наших хлопців...? Парк Щербакова, де ми разом пили, коли наші хлопці програли? Луганськ? Будинок, де живе мама мого найкращого друга? Місце, де похований батько мого найкращого друга?»* (2 – 18.10.2022); *«Сьогодні я говорив з прем'єр-міністром Нідерландів Марком Рютте. Він запевнив мене, що його країна також готує пакет санкцій...»* (2 – 8.08.2022); *«Сьогодні я зустрівся в Києві з президентом Польщі Анджеєм Дудою і президентом Литви Гітанасом Науседою»* (2 – 28.06.2023).

Найголовніше, що Зеленський послуговується займенником «я», коли хоче бути чесним і відвертим з людьми: *«Знаю, що зараз вкидають дуже багато фейків. Зокрема й про те, що нібито я поїхав з Києва. Я залишаюсь у столиці, залишаюсь зі своїм народом. Протягом дня я провів десятки міжнародних переговорів, безпосередньо керував нашою державою. І я залишусь у столиці. Моя родина також в Україні. Мої діти також в Україні»* (1 – 25.02.2022). Вважають, що це один із вирішальних моментів війни, коли російська пропагандистська машина масово поширювала неправдиві новини про втечу Президента України до Польщі чи США.

Наприкінці другого дня вторгнення Зеленський присвятив частину своєї промови тому, щоб повідомити своєму народу, що він перебуває в столиці, працюючи пліч-о-пліч з іншими державними службовцями для підтримання нормального функціонування країни.

Використання займенників «ми» та «вони» характерне для мови політики загалом. Таке розмежування тісно пов'язане з образом ворога і займає важливе місце в мові пропаганди. Це пов'язано з тим, що навколо

цього образу концентрується більшість мовних засобів, особливо метафор та епітетів.

Президент постійно наголошує на важливості справедливості, міжнародного права, «права кожного суспільства на безпеку» та самовизначення. Це посилюється протиставленням займенників «ви – ми»: *«Багато з вас бували в Україні. Багато з вас мають родичів в Україні. Дехто з вас навчався в українських університетах, дружив з українцями. Ви знаєте наш характер. Ви знаєте наших людей. Ви знаєте наші принципи. Ви знаєте, що ми цінуємо. Тому, будь ласка, прислухайтеся до себе»* (2 – 22.12.2022).

У своєму зверненні 26 лютого 2022 року В. Зеленський стверджує: *«Кожен, підкреслюю, кожен повинен зробити все можливе, щоб зупинити цю війну»*. Він акцентує на займеннику «кожен» з метою привернення уваги.

Значна кількість сполучників у розглянутих промовах Зеленського ілюструють цільність, влучність, розмаїтість і водночас окресленість семантико-синтаксичних зв'язків між частинами складних речень або між однорідними реченнями. Наведемо приклади: *«У ній пролунали дві найголовніші й тоді, і зараз речі. Те, що Росія почала проти нас повномасштабну війну. І те, що ми сильні»* (2 – 24.02.2023); *«Всі, хто довів: усі потрібні, усі важливі – і люди, і дії, і слова»* (2 – 24.08.2023); *«Ми не знали, що буде завтра, але точно зрозуміли: за кожне завтра треба битися!»* (2 – 24.02.2023); *«Тепер онуки розповідають дідусям, як б'ють рашистів»* (2 – 24.02.2023); *«Попри те, що через війну довелося поїхати»* (2 – 24.08.2023); *«І коли ми пишаємося, що потопили флагман ворожого флоту – крейсер «Москва», коли радіємо влучанням по Кримському мосту, тоді ми дякуємо й тим, про кого зараз теж не скажеш, імен не назвеш, але про кого в майбутньому напишуть книжки, обов'язково знімуть кіно»* (2 – 24.08.2023).

Президент у промовах до інших парламентів, зокрема, до уряду Великої Британії: *«Знайдіть спосіб зробити безпечним наше українське небо. Зробіть те, що ви можете. Те, що ви повинні. До чого зобов'язує велич вашої держави й вашого народу»*; *«Посилити санкції проти держави-терориста. **Визнати** її терористичною державою нарешті. **Знайдіть** спосіб зробити наше українське небо безпечним. **Зробіть** все, що можете. **Зробіть** те, що повинні. **Робіть** те, до чого зобов'язує велич вашої держави та вашого народу»*. У наведеному прикладі використання повтору як стилістичного прийому посилює напруженість закликів про допомогу, підкреслюючи не лише те, на що здатні окремі люди, а й те, що держава та її народ зобов'язані зробити, виходячи з їхньої величі.

Володимир Зеленський виступив у японському парламенті 23 березня 2022 року. На той час Чорнобильська АЕС була окупована російськими військами. Тому у своїй промові український президент використав іменники та прикметники із значенням небезпеки: *«Кожен із вас знає, що таке **Чорнобиль. Атомна станція** в Україні, на якій у 1986 році стався потужний **вибух. Викид радіації**. Наслідки якого були зафіксовані в різних частинах планети. 30-кілометрова зона навколо Чорнобильської станції досі **закрита**. Вона **небезпечна**. У лісах, які заповнюють **закриту зону**, ще тоді, під час ліквідації наслідків **вибуху** на станції, були поховані тисячі тонн **заражених матеріалів, уламків, машин**»*; *«На нашій землі працюють **чотири атомні станції! Це 15 атомних блоків**. І всі вони – **під загрозою**»*; *«Російські війська вже обстріляли з танків Запорізьку **атомну станцію**, найбільшу у Європі»*; *«Днями російські війська обстріляли ще й **хімічне виробництво** на території Сумської області України»*; *«Та як розповсюдився планетою **радіоактивний пил**. Там стався **витік аміаку**»*; *«Нас попереджають про можливі **хімічні атаки**, зокрема із застосуванням **зарину**, як це було в Сирії»* (2 – 23.03.2022).

Японія завжди приділяла увагу екологічній безпеці, а також ядерній безпеці. Саме Японія знає, що таке Хіросима та Нагасаки. Володимир Зеленський часто звертається до японських парламентарів із загальною концептуальною фразою «навколишнє середовище»: *«Екологічні та продовольчі виклики – безпрецедентні. Як ви вмієте будувати та вмієте захищати гармонію. Керуватися принципами й цінувати життя. Захищати довкілля»* (2 – 23.03.2022).

Японія – острівна країна, з усіх боків оточена морем. Вона часто страждає від вивержень вулканів і великих хвиль, викликаних землетрусами. Щоб донести до японських парламентарів інформацію про проблеми та катастрофи, які відбуваються в Україні, Володимир Зеленський використав іменник «цунамі» і є синонімом раптового стихійного лиха: *«Закликаю об'єднувати зусилля держав Азії – ваших партнерів, щоб стабілізувати ситуацію. Щоб Росія шукала мир і зупинила цунамі свого жорстокого вторгнення в нашу державу, в Україну»* (2 – 23.03.2022). Хто, як не Японія, знає, що таке цунамі, це велика загроза.

Ще одним надзвичайно важливим поняттям у житті японців й для інших країн, є поняття «сім'ї». Сім'я виражається у повазі до старших, любові до дітей, підтримці традиційних сімейних цінностей та плануванні здорового і щасливого майбутнього: *«З 24 лютого 2022 року мільйони українських сімей, дітей та людей похилого віку втратили свої домівки, здоров'я та життя. Усі без винятку українці прагнуть щасливого та мирного майбутнього, сподіваючись на перемогу та подальшу відбудову своєї країни»*; *«Наші люди не можуть навіть гідно поховати своїх убитих родичів, друзів, сусідів. Для впевненості в тому, що у нас, у наших дітей, у наших онуків ще буде мир. Для нас, для майбутніх поколінь»*; *«моя дружина Олена взяла участь у проєкті для дітей з особливостями зору. У проєкті зі створення аудіокнижок. І озвучила саме японські казки. Українською мовою. Бо вони зрозумілі для нас, для дітей»* (2 – 23.03.2022).

Зробивши також аналіз промови 22 грудня 2022 року, ми виявили використання великої кількості прислівників (*занадто, дуже, також*) у промові 22 грудня 2022 року перед Конгресом США надає певної експресивності, емоційного забарвлення промові: «Дякую. Це **занадто** багато для мене»; «**Дуже** дякую за це»; «**Дуже** дякую»; «...світ **занадто** взаємопов'язаний і взаємозалежний, щоб дозволити комусь залишатися осторонь і водночас відчувати себе в безпеці, коли така битва триває»; «Фінансова допомога **також** є критично важливою» (2 – 22.12.2022).

Використання повтору сполучного слова «які», і сполучника «та» надає емоційне забарвлення, зосереджує увагу адресата до перелічуваних предметів, їхніх ознак: «Я дякую вашим містам і вашим громадянам, **які** підтримали Україну цього року, **які** приймали наших українців, наших людей, **які** майоріли нашими національними прапорами, **які** діяли, щоб допомогти нам»; «Ця боротьба визначить, в якому світі житимуть наші діти **та** онуки, а потім їхні діти **та** онуки» (2 – 23.03.2022).

«Наша площа Свободи в Харкові та ваша площа Черчилля в Едмонтоні. Уявіть, як російські ракети влучають у її серце» (1 – 22.03.2022). Слово «серце» використовується метонімічно для позначення центральної та найважливішої частини міста або площі. У цьому випадку «серце» символізує культурне, соціальне та символічне значення площі Свободи в Харкові та площі Черчилля в Едмонтоні. Використання цього образу допомагає передати серйозність наслідків ракетного удару та масштаби втрат, які можуть виникнути в результаті.

Синекдоха, як різновид метонімії, як частина цілого або навпаки, ефективно використовується, щоб продемонструвати руйнівну, деструктивну політику влади Російської Федерації з Путіним на чолі, відому як Кремль: «Але битва триває, і ми повинні перемогти **Кремль** на полі бою, так»; «Росіян все ще труїть **Кремль**» (2 – 22.12.2022).

Отже, на морфологічному рівні засобами впливу є частин мови. Іменники, які наповнюють будь-яку промову виконують переважно номінативну функцію, дають можливість отримати належну інформацію.

До засобів мовленнєвого впливу політиків варто віднести використання прикметників, що підсилюють оцінну характеристику певних подій і фактів. Забарвлення промов прикметниками ефективно впливає на емоції та свідомість слухачів.

Дієслова у промовах Володимира Зеленського під час російсько-української війни відіграють динамічну роль. Поєднання різночасових форм підкреслює взаємозалежність, зв'язок минулого й сучасного, теперішнього й майбутнього, що створює необхідні передумови емоційного впливу на читача.

Використання модальних дієслів та наказового способу у зверненнях Зеленського до європейців дає прямий сигнал європейцям та їхнім лідерам вжити заходів і взяти на себе відповідальність за зупинення агресії.

Серед мовних засобів, які використовує Володимир Зеленський, значну роль відіграють займенники. При цьому займенники, що вживаються форми першої особи та форми множини мають різні значення. Метою використання займенника «я» є мотивація політика вивести тотожність його думки. У другому випадку вживання займенників «ми» це ототожнення себе з людьми, з народом. Ці мовні прийоми сприяють завоюванню довіри, встановленню контакту.

Займенник «наш» у зверненнях Зеленського дозволяє простежити фундаментальну риторику Зеленського, який вживає її для об'єднання українців.

2.3. Засоби експресивного синтаксису у промовах Володимира Зеленського

Серед мовних засобів, за допомогою яких можна здійснювати вплив на свідомість людей, слід виділити синтаксичний рівень.

Для промов В. Зеленського у період війни характерне вживання однотипних за метою висловлювання речень, тобто розповідних. Наведемо приклади: *«І ми бились. І вигризли кожну добу. І ми вистояли в другий день. А далі – в третій. Три доби, які нам відводили на життя. Погрожували, що за 72 години нас не існуватиме. Але ми вистояли в четвертий день. А потім у п'ятий. А сьогодні стоїмо рівно один рік. І досі знаємо: за кожне завтра треба битися! Я дякую всім, завдяки кому триває наш опір. Це всі наші захисники та захисниці. Збройні Сили України. Сухопутні війська, наша піхота й танкісти. Повітряні та Військово-Морські сили. Артилерія, ППО, десантники, розвідники, прикордонники. ССО, СБУ, Нацгвардія, поліція, ТрО – усі наші сили безпеки й оборони. Завдяки вам стоїть Україна. І ми витримали лютий місяць і лютий початок війни» (2 – 24.03.2023)*

Окличні речення також популярні у промовах В. Зеленського під час війни, бо вони виражають емоційне ставлення політики щодо проблеми.

У перший день війни у промові до українського народу В. Зеленський використав звичне звертання *«Шановні громадяни України»*, що підкреслювало офіційний характер виступу президента Зеленського. Усі наступні промови починалися зі слів: *«Шановні громадяни України! Захищаємось! Не зупиняємось! Слава вам! Слава кожному нашому солдату! Слава Україні!»* (1 – 25.02.2022); *«Українці!»* (1 – 2.03.2022); *«Бажаю здоров'я, рідні українці! Сильні й добрі! Але добрі не для ворога»* (1 – 3.03.2022); *«Народе України!»* (1 – 4.03.2022); *«Наш вільний народе!»* (1 – 5.03.2022); *«Друзі!»* (1 – 24.03.2022); *«Незламний народе непереможної України!»* (1 – 3.03.2022); *«Великий народе великої країни!»* (1 – 4.03.2022); *«Вільний народе вільної країни!»* (1 – 15.03.2022); *«Мирний народе воюючої країни!»* (1 – 7.03.2022); *«Хоробрі українці нескореної країни!»* (1 – 9.03.2022); *«Міцний народе сталеві країни!»* (1 – 12.03.2022); *«Хоробрий*

народе нескореної країни!» (1 – 12.03.2022); *«Мудрий народе сильної країни!»* (1 – 13.03.2022); *«Наш сильний народе нашої незламної країни!»* (1 – 20.03.2022); *«Вільні люди вільного світу!»* (1 – 24.03.2022). Такими зверненнями він підтримує дух українців, солдатів, усіх.

За допомогою риторичних звертань президент бажає здоров'я не тільки військовим, а й усім українцям: *«Герої України, бажаю вам міцного здоров'я»* (2 – 14.06.2022); *«Єдина нація, бажаю вам міцного здоров'я»* (2 – 23.05.2022); *«Український народе, бажаю тобі перемоги»* (2 – 20.04.2023); *«Дорогі українці, бажаю вам міцного здоров'я. Будьте сильними та добрими. Будьте сильними й добрими. Але не для ворога»* (2 – 28.06.2023)).

Початок кожної промови за кордоном є звертання до слухачів та українців *«Брати й сестри поляки!»* (1 – 11.03.2022); *«Вітаю всіх друзів України! Вітаю всіх друзів Європи, усіх друзів свободи!»* (1 – 13.03.2022); *«Панове спікери! Пане Прем'єр-міністр! Дорогий Джастіне! Члени уряду та парламенту! Присутні гості. Дорогі друзі!»* (1 – 15.03.2022); *«Шановний пане Президенте, мій друже Анджею! Шановна пані Маршалок Сейму! Шановний пане Маршалок Сенату! Пані та панове депутати й сенатори! Шановне панство! Брати й сестри поляки!»* (1 – 11.03.2022); *«Шановний пане Спикере, члени Кнесету! Шановний пане Прем'єр-міністр Беннет, дуже дякую за підтримку»* (1 – 20.03.2022); *«Шановні члени уряду Держави Ізраїль, всі присутні, гості, народе Ізраїлю!»*; *«Українці та громадяни всіх держав, які цінують свободу!»* (1 – 20.03.2022). Звертання підсилюють важливість та актуальність теми, про яку йде мова. Також вони використовуються для мобілізації громадськості до спільних дій або підтримки конкретних ініціатив.

Заклик до дії Зеленський здійснює через зміну модальності у своїй промові. Коли він безпосередньо звертається до свого народу і говорить про те, що потрібно робити, щоб протистояти російській агресії, Володимир Зеленський використовує кілька форм модальності, які виражають різні ступені можливості та необхідності. Розглянемо цю частину: *«Що можуть*

зробити українці? **Допомогти** обороні країни. **Вступати до** лав Збройних сил України та загонів територіальної оборони. Будь-який громадянин з бойовим досвідом зараз стане в пригоді. Від вас і всіх нас залежить, чи зможе ворог просунути далі вглиб території нашої незалежної держави. Просимо вас **допомогти** волонтерській спільноті та медичній системі, наприклад, здавши кров» (1 – 20.03.2022).

У наведеному вище звертанні Зеленський використовує модальні дієслова, зокрема модальні допоміжні дієслова. «Можемо» вказує на рівень здатності або потенціалу зупинити агресію, тоді як «повинні» і «слід» вказують на рівень зобов'язання або необхідності діяти без зволікань. Використання «може» і «повинен» також означає, що як європейці, так і звичайні люди можуть вжити заходів, щоб зупинити війну. Використання «підкреслюю» вказує, що Зеленський надає великого значення ролі кожного у припиненні війни.

Коли Володимир Зеленський вітається з членом японського парламенту, він називає його на ім'я у звертанні: «*Вельмишановний пане Хосодо! Вельмишановна пані Санто! Пане Прем'єр-міністр Кішидо!*». Також він звертається до всіх членів японського парламенту і всіх японських громадян як «*Шановні члени парламенту Японії! Дорогий японський народ!*». На початку своєї промови Володимир Зеленський використав, щоб одночасно підкреслити існування фізичних кордонів та відсутність психологічних і духовних кордонів.

У промовах Президента був лише один випадок, коли звертання було відсутнє. Це було 3 квітня, після того, як у ЗМІ з'явилася інформація про звірства, вчинені російськими військами проти мирного населення в українському місті Буча. Зеленський свідомо обрав такий формат виступу, щоб краще передати трагедію того дня. Сам Зеленський сказав: «*Сьогодні я виступлю без привітання. Я не хочу сказати жодного зайвого слова. Зазвичай президенти не записують такі промови*». Стан Володимира

Зеленського був жахливим, але не зважаючи на настрої він говорив промову.

Серед багатьох маніпулятивних прийомів найпоширенішим є використання риторичних запитань. Президент Зеленський активно використовує його у своїх промовах: *«Хто ще робив те, що роблять українці?»* (1 – 20.03.2022); *«Що вони роблять?»* (1 – 20.03.2022); *«Чого вони хочуть? Навіщо їм це потрібно?»* (1 – 27.02.2022); *«Що далі?»* (1 – 20.03.2022); *«Чи перестане тоді НАТО думати про це, переживати, як відреагує Росія? Хто може бути впевнений у цьому? І чи є у вас впевненість у тому, що 5-та стаття здатна спрацювати?»* (1 – 24.03.2022); *«Хто готовий з нами воювати?»* (1 – 25.03.2022); *«Як ми оцінюємо прийняте рішення?»* (1 – 11.03.2022); *«Україна залишається самотнім щитом Європи. Та що станеться, якщо цей щит зазнає критичних руйнувань?»* (1 – 22.03.2022); *«Що для цього потрібно?»* (1 – 24.03.2022); *«Це не може пояснюватися жодною людською причиною. Жодною божою причиною. андріївська, якщо вже – Бабин Яр? Які ще військові об'єкти загрожують Російській Федерації? Які ще «бази НАТО»? Софійський собор? Лавра? Андріївська церква?»* (1 – 2.03.2022); *«А що тепер? Бомби проти Одеси? Артилерія проти Одеси? Ракети проти Одеси?»* (1 – 6.03.2022). Характерним для використання риторичних запитань є те, що політик стверджує або заперечує думку у формі запитання. Таким чином він провокує того, хто слухає, вводить його у внутрішній діалог з адресантом і в кінцевому підсумку впливає на ставлення слухача, його навмисну активність. Такі питання залишаються без відповіді. Відповідь очевидна. Кожен повинен дати відповідь собі, також такі запитання спонукають до дії.

Закінчуючи своє звернення до росіян, Зеленський ставить просте запитання *«Чи хочуть росіяни війни?»*, тим самим створюючи алюзію на дуже відому пісню в пострадянських країнах. Речення, сказане в оригіналі російською мовою, повністю відповідає однойменній пісні, написаній

російським поетом. Ідея написати пісню, яка б виражала протест проти війни та заклик до миру, виникла у поета Євгена Євтушенка восени 1961 року під час його закордонної подорожі, оскільки саме під час поїздки до Західної Європи та Сполучених Штатів Америки він неодноразово чув одне й те саме запитання: «Чи хочуть росіяни війни?», Ставлячи це відоме для російської свідомості питання, український Президент змушує замислитися: *«Мені б дуже хотілося відповісти на це питання. Але відповідь залежить тільки від вас, громадян Російської Федерації»*.

Загалом структура президентського звернення до російських громадян відзначається короткими асиндетичними висловлюваннями, які нібито не вказують ні на що, окрім чистих фактів: *«Ми – українці. Ми на своїй землі. Ви – росіяни. Зараз ваші військові розпочали війну. Війну в нашій державі»* (1 – 24.02.2022). Асиндетон сприяє корегуванню висловлювання, увиразнює його, акцентує окремі слова, окрім того, сприяє реалізації функції обіцянки, що надає публіцистичному тексту переконувальності.

Риторичні запитання – це запитання, які ставляться для того, щоб довести свою думку, а не для того, щоб отримати відповідь. Вони використовуються для того, щоб залучити аудиторію і змусити її замислитися над своїми діями щодо ситуації в Україні.

Зеленський також використовує риторичне запитання, щоб висловити свою недовіру до міжнародних партнерів: *«Говорять про ескалацію. Як може бути ще гірше? Кажуть, що Україна зараз не в НАТО. Хоча «двері відчинені «але для кого ці двері та куди вони ведуть, якщо нам кажуть, що нас не приймуть»*.

Крім того, Володимир Зеленський використовує синтаксичний паралелізм «комунікативну одиницю, своєрідного висловлення, змодельованого за конструктивним принципом симетрії і повтору» [50, с. 447]. Наведемо приклади: *«За слова, які ми чуємо. За дії, які ми бачимо. За підтримку, яку ми відчуваємо. За допомогу, яку ми реально отримуємо. За перемогу, яку ми разом точно здобудемо!, Ви знаєте, яких захисних*

систем ми потребуємо. С-300 та інші подібні системи. **Ви знаєте, наскільки багато залежить на полі бою від здатності застосувати авіацію. Потужну авіацію. Для захисту своїх людей. Своєї свободи. Своєї землі. Літаки, які можуть допомогти Україні. Які можуть допомогти Європі. І ви знаєте також, що вони є. Але на землі. Не в українському небі. Не захищають наших людей.** Паралельна структура речень допомагає залучити увагу слухачів і підсилити емоційний вплив промови, підкреслити важливість та актуальність воєнних подій, а також показати їхню пов'язаність між собою. Широке використання паралельної структури речень допомагає мобілізувати громадськість до спільних дій, підтримки воєнних зусиль та патріотичних ініціатив. Синтаксичний паралелізм також використовується для підсилення ефекту та риторичного впливу на слухачів, зробивши промову такою, яка запам'ятовується та переконує. Використання паралельної структури речень допомагає показати зв'язки між різними подіями, які відбуваються в період воєнних дій.

Наведемо приклади однорідних членів речення: **«З Бервиці, Бучі, Богданівки евакуювали українців до Броварів. З Лисичанська, Попасної, Сєвєродонецька й Рубіжного Луганської області забирали людей до Бахмута»** (1 – 20.03.2022); **«Неможливо залишатись осторонь, коли армія найбільшої – хоча й тільки за розмірами – держави світу спрямовує увесь свій убивчий потенціал на руйнацію нас – руйнацію лікарень, звичайних шкіл, церков, університетів, пологових будинків, житлових кварталів»** (1 – 19.03.2022); **«Попри всіх наших убитих дітей, попри вбитих людей. Попри зруйновані міста, як наше місто Маріуполь, героїчний Маріуполь, який уже тиждень перебуває у повній блокаді». Уявіть собі: без їжі, без води, без електрики. Просто під бомбами»** (1 – 19.03.2022); **«Усі, хто її зміцнив і примножив, захистивши Харків, Миколаїв, Чернігів, Одесу, Запоріжжя, Дніпро. Всі, хто захищав Маріуполь і «Азовсталь». Звільняв Київщину, Житомирщину, Чернігівщину, Сумщину. Бучу, Ірпінь, Бородянку, Ворзель, Гостомель, Макарів. Охтирку, Суми. А зараз – Балаклію, Ізюм,**

Куп'янськ» (2 – 11.09.2022); «Це сили протиповітряної оборони України. Зенітні ракетні війська, радіотехнічні війська, ППО Сухопутних і Військово-Морських сил» (2 – 11.09.2022); «Вартові рідних берегів. Ракетні катери, артилерійські, мінно-тральні й десантні кораблі, морська авіація, морська артилерія і, звісно, морська піхота. А особливо хочу відзначити 503-й окремий батальйон морської піхоти» (2 – 11.09.2022); «Наші Збройні Сили, наша розвідка, Нацгвардія, наші прикордонники, Служба безпеки України, Національна поліція, наші зв'язківці, наш народ...» (2 – 8.08.2023); «Українці не відступають, не здаються, не зупиняють спротиву» (1 – 5.03.2022); «Чого ми ніколи не робили під цим прапором – не нападали на інші країни, не захоплювали чужі землі, не вбивали людей, мирних людей інших народів» (1 – 7.03.2022); «Я впевнений, що Збройні Сили України дадуть відповідь за кожну хвилину страждань наших людей. І це не пафос, не погроза. Це – констатація реальності» (1 – 12.03.2022). «Вбивці. Кати. Гвалтівники. Грабіжники, які називають себе армією» (2 – 3.04.2022); «Бездушні. Без серця» (2 – 3.04.2022); «Не всі серійні гвалтівники доходять до такого рівня жорстокості, як російські солдати» (2 – 3.04.2022); «Покидьки під російським прапором, які вперше в житті бачать туалети, крадуть всю побутову техніку» (2 – 3.04.2022); Однорідні члени речення допомагають створити логічну послідовність та зрозумілість у промові, підкреслюючи важливість та актуальність ідей. Використання однорідності слугує для підкреслення спільності та об'єднаності ідей, цілей та цінностей, що сприяє створенню ефекту солідарності серед аудиторії. Однорідні члени речення також дозволяє підсилити емоційне забарвлення та вплив промови на аудиторію, роблячи її більш переконливою та запам'ятовуваною

Володимир Зеленський у своїх промовах під час війни використовує відокремлені члени речення, які виконують модальну функцію для вираження ставлення мовців до обговорюваних питань. Наведемо приклади відокремленої обставини: *«Її не можна ігнорувати, сподіваючись, що*

океан чи щось інше захистять самі собою» (2 – 22.12.2022); «Головна емоція, яку ми відчуваємо, думаючи про Україну, – це гордість» (2 – 24.08.2023); «Відбивають атаки, ламаючи плани ворога» (1 – 27.02.2022); «Загинув у повітряному бою, відволікаючи на себе ворожу авіацію» (1 – 28.02.2022); «Інших міст та сіл України, які не пускають окупантів, перекриваючи їм все, перекриваючи дороги» (1 – 3.03.2022); «Загинув, прикриваючи наших військових і героїчно стримуючи наступ ворога» (1 – 12.03.2022); «Загинув, виводячи нашу авіацію з-під ракетного удару. Дав можливість іншим піднятися в повітря» (1 – 28.02.2022); «І одного разу, стоячи біля Шийонського замку, я запитав у своїх друзів – ми були однією компанією: а чому ми не можемо саме так жити, такий рівень життя мати, бути на такому високому рівні» (1 – 19.03.2022); «Контратакують окупантів під Харковом, захищаючи місто» (1 – 5.03.2022); «Завдяки його хоробрим діям і особистій рішучості танковий підрозділ вчасно отримав пальне і вийшов з оточення, дорогою знищуючи ворога» (1 – 7.03.2022); «Окупанти, погрожуючи розстрілом, не дозволили відвезти жінку до найближчої лікарні, і пологи прийняла медична сестра» (1 – 11.03.2022); «Виступаючи в польському парламенті сьогодні, я приділив багато уваги тому, як важливо не залишатися наодинці в сучасному світі» (1 – 12.03.2022). Відокремлені члени речення використовуються для виділення важливих думок та ідей, які спрямовані на мобілізацію громадськості та підтримку воєнних зусиль. Відокремлені обставини у реченні слугують для підкреслення зв'язків між подіями або явищами.

Для надання додаткової інформації про описувані об'єкти, явища, події використовує Володимир Зеленський відокремлений додаток: «**Всупереч усім прогнозам і похмурих сценаріям, Україна не впала**» (2 – 24.08.2023); «Ніхто інший, окрім нас самих, не буде керувати нашим життям» (1 – 25.02.2022); «Що вони бачили у житті, окрім цього вторгнення?» (1 – 3.03.2022); «Окрім загиблих людей і зруйнованих міст, війна залишає знищеними та прагнення, які колись здавались надважливими, а зараз...» (1

– 7.03.2022); «*І я хочу, щоб мене зараз почули всі, особливо в Москві*» (1 – 19.03.2022); «*Крім руйнувань житлового сектора, пошкоджено водогін великого діаметру*» (1 – 11.03.2022); «*Росія точно могла дати цим своїм людям щось інше, крім смерті*» (1 – 5.03.2022); «*Авіація ворога підло діє над житловими кварталами, зокрема й столиці*» (1 – 25.02.2022); «*Окупанти б'ють по житлових кварталах, зокрема з реактивної артилерії, намагаються зруйнувати енергетичні об'єкти*» (1 – 26.02.2022); «*Вже майже 60 літаків. Понад 80 гелікоптерів. Сотні й сотні одиниць іншої техніки, зокрема найсучасніших зразків, якими Росія завжди пишається*» (1 – 12.03.2022). Відокремлені додатки можуть використовуватися для підсилення аргументації та додаткового підтвердження висловлюваного.

Відокремлене означення, як вид ускладнення, теж використовує Володимир Зеленський у промовах періоду війни, з метою введення додаткової інформації, образності. Наведемо приклади: «*Він дуже простий: кожен цент, сплачений Росії, вона перетворює на кулі та снаряди, які летять в інші суверенні держави*» (1 – 12.03.2022); «*Дуже важливих слів підтримки, підкріплених конкретними кроками*» (1 – 6.03.2022); «*Яких зараз позбавлена наша держава, позбавлена Україна*» (1 – 12.03.2022). Також наявні відокремлені прикладки, як різновид означення, наприклад «*Ми, українці, на полі бою разом із вами*» (2 – 9.02.2023); «*Наші народи, українці й данці, дихають вільно*» (2 – 25.02.2023). Використання відокремлених означень допомагає підкреслити актуальність та важливість інформації, що надається в промові. Також слугують для більш детального пояснення понять або термінів, що використовуються у промові.

Поширеними у промовах Володимира Зеленського є вставні слова, надаючи промові емоційної наснаженості та експресії. Наведемо приклади у промовах В. Зеленського: «*Усе, на що спромігся Альянс на сьогодні, це провести через систему своїх закупівель 50 тонн дизпального для України. Мабуть, для того, щоб ми могли спалити Будапештський меморандум.*

Щоб краще горіло» (1 – 4.03.2022); «**Мабуть**, ви бачили сьогодні у новинах історію про те, що ООН нібито не вважає російське вторгнення війною. Я знаю, це обурило багатьох, і не тільки в Україні» (1 – 8.03.2022); «Вони дуже відомі, їх чули всі. **Мабуть**, кожен єврей. Багато-багато українців також. І точно – не менше росіян» (1 – 20.03.2022); «**Звичайно**, Ізраїль має свої інтереси, стратегію захисту своїх громадян. Ми це розуміємо» (1 – 21.03.2022); «**Звичайно**, з вашою допомогою, допомогою цивілізації великих країн» (1 – 8.03.2022); «І чого ви, **напевно**, поки не всі помічаєте» (1 – 17.03.2022); «Сьогодні, **до речі**, зранку були фосфорні бомби. Фосфорні російські бомби» (1 – 24.03.2022); «Таке постачання прямо залежить тільки від рішення НАТО, від політичних, **до речі**, рішень» (1 – 24.03.2022); «**На щастя**, ми не одні в цій битві. Українці мають щирих друзів. Добрих партнерів» (1 – 12.03.2022); «Допомагайте, **будь ласка**, волонтерській спільноті та медичній системі, **наприклад**, донорством крові» (1 – 24.02.2022); «Погляньте, **будь ласка**, на те, що російські військові вже нарobili в нашій державі» (1 – 24.03.2022); «**Погодьтеся**, таке з нами буває і бувало» (1 – 14.03.2022); «**Погодьтеся**, це хороший результат тільки для однієї пари наших друзів в Америці» (1 – 21.03.2022); «**Отже**, для абсолютної більшості бізнесів в Україні працюватиме декларативний принцип: оголосив про початок діяльності – і вільно працюєш» (1 – 18.03.2022); «**По-перше**, це конкретні кроки, які дадуть Україні ще більше сил, не тільки безпосередньо для оборони, а й для економіки» (1 – 18.03.2022); «**По-друге**, обговорюємо наступний пакет санкцій проти Росії» (1 – 18.03.2022); «Зберіг нашу столицю, а **отже**, зберіг нашу віру в нашу перемогу» (2 – 11.09.2022); «**Отже**, ми дали світу елемент миру» (2 – 21.05.2023); «**До речі**, я хотів сказати вам, що всі ці пункти базуються на цих резолюціях, і всі ваші країни в різні роки підтримували й голосували за ці резолюції» (2 – 21.05.2023). Використовуючи вставні слова, Володимир Зеленський виражає своє ставлення до висловлюваного, привертає увагу адресата, вказує на вірогідність повідомлюваного, дає оцінку фактам. Слова

«отже», «по-перше», «по-друге» вказують на послідовність викладу повідомлення.

Серед стилістичних фігур автор вживає парцеляцію як засіб експресивізації. Дослідниця І. Кочан доводить, що «парцельована конструкція, отримуючи власний фразовий наголос і самостійну інтонацію, як семантично, так і синтаксично тісно пов'язана з основною частиною, від якої вона відокремилася» [27, с. 291]. Мовна парцеляція синтаксичної структури здійснюється за допомогою інтонації. У письмовому тексті її графічним показником є крапка. Власне, явище парцеляції полягає у виділенні відрізка речення в окрему самостійну частину, яка, однак, не порушує змістового та структурного зв'язку з реченням. При парцеляції кожен окремий елемент набуває особливо значущого значення, стає окремим комунікаційним центром. Адресант підсвідомо наділяє виділені елементи особливою інтонацією. Способом смислового зміщення наголосів виступають парцельовані предикативні частини складнопідрядних речень. Наведемо приклади: *«Без внутрішніх розколів. Підтримуючи одне одного. По всій Україні. Від Ужгорода до Мелітополя. Від Чернігова до Маріуполя. Від Львова до Харкова»* (1 – 12.03.2022); *«Узгоджене повне скасування податку на додану вартість та акцизу на пальне. На бензин, на дизель»* (1 – 12.03.2022); *«Це був рік стійкості. Рік небайдужості. Рік мужності. Рік болю. Рік надії. Рік витримки. Рік єдності. Рік незламності. Лютий рік незламності»* (2 – 24.02.2023); *«А далі були перші наступи, перші здобутки, перші звільнені території. Перша й не остання Чорнобаївка. Вигнання окупантів із Київщини, Сумщини та Чернігівщини. Наша «Стужна». «Вільха». Наш «Нептун» і крейсер «Москва», який іде на дно. Перший «Рамштайн». І другий за всю історію ленд-ліз»* (2 – 24.08.2023). *«Херсон. Мелітополь. Бердянськ. Конотоп. Реальність усіх міст і містечок, сільських громад, які щоденно виганяють окупантів. Своєю рішучістю. Своєю єдністю»* (1 – 5.03.2022). Парцеляція,

розбиваючи текст промови на окремі синтаксичні одиниці (у нашому випадку прості речення), підвищує градус емоційної наснаги промови.

Двоскладних речень у промовах Володимира Зеленського значно менше ніж односкладних. Двоскладні бувають як повні, так і неповні. Наведемо приклади: *«Наша команда зараз працює особливо інтенсивно»* (2 – 18.08.2023); *«Сьогодні почав день зі змістовної селекторної наради»* (2 – 18.08.2023); *«Керівники за напрямками отримали відповідні завдання»* (2 – 18.08.2023); *«Щодня ми працюємо»* (2 – 18.08.2023); *«Буде скоро ще більше нашої роботи з партнерами заради оборони»* (2 – 14.08.2023); *«Гостре питання – транспорт для евакуації поранених та час евакуації»* (2 – 18.08.2023); *«Сьогодні я хочу відзначити саме наших воїнів»* (2 – 10.08.2023); *«Я пишаюся всіма вами, наші воїни!»* (2 – 10.08.2023). Як вважає П. Дудик «неповними є речення, в яких одна з ланок їх внутрішньосинтаксичної будови (один чи кілька членів речення, навіть частина одного з членів речення) не вимовляється (не пишеться), але усвідомлюється, повністю чи достатньо зрозуміла» [16, с. 260].

В. Зеленський послуговується односкладними реченнями. Серед таких речень розрізняються означено-особові, наприклад: *«Звертаюся до всіх у нашій державі»* (1 – 2.03.2022); *«Звертаюся зараз до всіх євреїв світу»* (1 – 2.03.2022); *«Залишаюсь у Києві»* (1 – 7.03.2022); *«І нікого не боюсь»* (1 – 7.03.2022); *«Не боїмось говорити з Росією»* (1 – 25.02.2022); *«Не боїмось Росії»* (1 – 25.02.2022); *«Але подивимось»* (1 – 15.03.2022); *«І зробимо все, щоб цього року здобути перемогу!»* (2 – 24.02.2023); *«І так само разом з вами поставимо на місце кожного з тих, хто кинув виклик свободі»* (2 – 22.12.2022). Приклад неозначено-особових речень: *«Чують ракетні удари по аеропорту Оттави»* (1 – 15.03.2022); *«Спаляють школи, підривають дитячі садочки»* (1 – 15.03.2022); *«І засудять»* (1 – 8.03.2022); *«Врятують від цієї загрози. Зупинять перетворення Європи на жертву»* (1 – 15.03.2022); *«І коли ми пишаємося, що потопили флагман ворожого флоту – крейсер «Москва», коли радіємо влучанням по Кримському мосту, тоді ми*

дякуємо їй тим, про кого зараз теж не скажеш, імен не назвеш, але **про кого в майбутньому напишуть книжки, обов'язково знімуть кіно**» (2 – 24.08.2023). Наведемо приклади безособових речень: «За добу було зафіксовано декілька влучень в обленерго» (1 – 9.03.2022); «Загалом було врятовано близько 35 тисяч людей» (1 – 9.03.2022); «Рівно два роки тому в Україні було зафіксовано перший випадок COVID-19» (1 – 3.03.2022). Номінативні речення: «Субота» (1 – 5.03.2022); «Херсон. Мелітополь. Бердянськ. Конотоп» (1 – 5.03.2022); «Сотні й сотні жертв» (1 – 7.03.2022); «Російські військові» (1 – 6.03.2022); «Мер Харкова Терехов Ігор Олександрович» (1 – 6.03.2022); «Очищення неба» (1 – 7.03.2022); «Рік небайдужості. Рік мужності. Рік болю. Рік надії. Рік витримки. Рік єдності» (2 – 24.02.2023). Односкладні речення дозволяють більш точно та конкретно висловлювати ідеї та думки, що є важливим у період війни, коли потрібно чітко формулювати свої позиції. Короткі односкладні речення можуть бути більш емоційно забарвлені, що допомагає залучити увагу аудиторії та підсилити ефективність промови. Використання односкладних речень створює ритм та ефект у промові, що сприяє підсиленню впливу на аудиторію та запам'ятовуваності промови.

Називні речення у промові 22 грудня 2022 року «Перемога. Тільки перемога» використовуються для того, щоб підкреслити бажання кожного українця здобути перемогу над Російською Федерацією, яка принесла війну та її жорстокість на українськуземлю, до кожної людини, до кожної сім'ї.

Усі без винятку промови Президента закінчуються українським гаслом «Слава Україні». Це гасло є символом боротьби України за незалежність. Кремлівська пропаганда інтерпретувала його як радикальне націоналістичне гасло, яке завжди лякало прихильників «руського мира». Зеленський іноді додає: «Слава українській армії»; «слава кожному солдату»; «слава вам»; «слава армії»; «Вічна пам'ять усім, хто віддав життя за Україну». Це він робить з метою виокремлення кожного, хто служить Україні, кожного, хто віддає своє життя за інших.

У промовах В. Зеленського переважно використані складнопідрядні речення, наприклад: *«І я вірю, я знаю, що ми можемо їх провести»* (1 – 19.03.2022); *«Заради того, щоб ви мали нагоду знову й знову проявляти все те найкраще, що є у ваших серцях»* (1 – 19.03.2022); *«Українці довели, що вміють воювати професійніше, ніж армія, яка воює десятки років у різних регіонах та за різних умов»* (1 – 20.03.2022); *«За те, що вони не залишились осторонь»* (1 – 20.03.2022); *«Впевнений, ви розумієте, що переговори не є простими й приємними»* (1 – 20.03.2022); *«Всього того, що російські війська зараз руйнують»* (1 – 20.03.2022); *«Але почуйте, що звучить зараз у Москві»* (1 – 7.03.2022); *«Ти знаєш, що це за земля»* (1 – 20.03.2022); *«Я впевнений, що кожне слово мого звернення у ваших серцях відгукується болем»* (1 – 20.03.2022); *«Кожен в Ізраїлі знає, що ваша протиракетна оборона – вона найкраща. Вона потужна. Кожен знає, що ваша зброя – сильна. Кожен знає, що ви молодці»* (1 – 20.03.2022); *«знаємо, що того льотчика, який скинув ту бомбу, ми обов'язково зіб'ємо»* (1 – 21.03.2022); *«Але повірте, що внесок цих людей у нашу оборону настільки вагомий, що ордени та звання Герой України для них – це мінімум, який ми можемо їм дати»* (1 – 21.03.2022); *«Якщо ваші «Патріоти» зупинять російський терор проти наших міст, це дасть змогу українським патріотам повною мірою працювати на захист нашої свободи. Якщо Росія не дістає до наших міст артилерією, вона намагається знищити їх ракетами»* (2 – 22.12.2023); *«Хто досі в окупації, але тримає наш стяг так, щоб окупант не знайшов»* (2 – 24.08.2023); *«Бо ми всі зробили так, що коли один говорить: «Слава Україні!», весь світ відповідає: «Героям слава!»* (2 – 24.08.2023); *«Три доби, які нам відводили на життя. Погрожували, що за 72 години нас не існуватиме»* (2 – 24.02.2023).

Ми також знаходимо випадки еліпсису, як у наступному уривку: *«Коли російський корабель вимагав, щоб наші хлопці склали зброю, вони йому відповіли...»*. Тут словосполучення «російський корабель» представляє російських солдатів. Зеленський вирішує використати синекдоху, оскільки

фраза, сказана українськими солдатами у відповідь на пропозицію російських солдатів прохання здатися в ефірі радіостанції стало символом стійкості українського народу. Водночас використання еліпсису дозволяє Президенту не продовжувати точне формулювання фрази.

Використання гіпербол вважається дуже ефективним, демонструє героїчну боротьбу українських збройних сил проти армії Путіна, *вдень і вночі, безперервно*, з величезними людськими зусиллями, щоб вистояти, боротися, здобути перемогу, навіть ціною власного життя: *«Російські військові та найманці безперервно атакують Бахмут з травня. Вони атакують його вдень і вночі, але Бахмут стоїть»* *«Кожен сантиметр цієї землі просякнутий кров'ю; гуркіт гармат лунає щогодини. Окопи на Донбасі переходять з рук в руки по кілька разів на день у запеклих боях і навіть рукопашних боях»* (2 – 22.12.2022).

Порівняння з конструктивною політикою США, яка може допомогти Україні здобути перемогу над глобальною імперією зла – Російською Федерацією – та відновити правовий світовий порядок разом з іншими послідовниками та захисниками вільного, демократичного світу. Протиставлення слів «мир» і «терористична держава», які використовуються для одного об'єкта – Російської Федерації – з метою демонстрації її суперечливої політики, якій не варто довіряти. Протиставлення слів «70 000 людей» і «лише кілька цивільних», засноване не на протилежних значеннях слів, а на їхньому контекстуальному зіставленні, дає можливість продемонструвати квітуче місто Бахмут до російської агресії та зруйноване, знищене російськими окупантами місто в результаті їхньої агресії.

Володимир Зеленський використовує також антитезу. Це риторичний прийом, який полягає у протиставленні двох, на перший погляд, суперечливих ідей чи понять у межах збалансованої граматичної структури. Ця фігура мови використовує паралелізм у вираженні, щоб підкреслити протилежність між ідеями, щоб підтримати свої твердження

або створити імплікатуру, представляючи контраст між двома речами: *«Війна завжди показує все, на що здатні люди. Хто сильний. А хто слабкий. Хто мудрий. Хто не бачить очевидного. Хто чесний, а хто лицемір»*, Президент протиставляє якості сили та слабкості. Таким чином, він створює опозицію між двома групами: мудрими та чесними та слабкими та лицемірними. Викладаючи свою думку за допомогою антитези, Зеленський має на увазі, що слухачі, міжнародні партнери, повинні самі обрати, до якої групи вони хочуть належати. Так само та у випадку зі зверненням до Бундестагу: *«Але ви – ніби знову за стіною. Так, не Берлінською. Але посеред Європи. Між свободою і неволею»* (1 – 17.03.2022).

Німецький народ і політики за допомогою антитези поставлені перед вибором: або сприяти свободі, підтримуючи Україну, або дати шлях до рабства, що означатиме пасивність стосовно дій Російської Федерації.

Антитеза використовується, щоб представити деякі ідеї: *«Росія, Росія могла б зупинити свою агресію, дійсно, якби захотіла, але ви можете прискорити нашу перемогу»*; *«Наївно чекати кроків до миру від Росії, якій подобається бути державою-терористом. Росіяни ще отруєні Кремлем»* (2 – 22.12.2022); *«Минулого року – минулого року тут, у Бахмуті, в цьому місті, проживало 70 000 людей, а зараз залишилося лише кілька цивільних»* (21.10.2022).

«І ми пишаємося. Ми – воїни світла, ми та страх (Росія) – це різні всесвіти». З таким зображенням українців і росіян, зрозуміло, що навіть найпалкіші прихильники Кремля в Україні усвідомлюють, що Росія – це суцільне зло. Це сприйняття часто підкріплюється відеороликами, фотографіями та свідченнями очевидців.

Таким чином, антитеза, подана через використання дієслів з протилежним значенням «зупинити» та «прискорити», дає можливість порівняти деструктивну та руйнівну політику Російської Федерації у сфері комунікацій.

Антономазія, що базується на імплікатурі, створює у свідомості слухача асоціацію «Росія – зло», Наведемо приклад: *«Українці, які втекли до вашої країни, рятуючись від зла, що прийшло на нашу землю».*

У промові 22 грудня 2022 року наявна тавтологія, або надмірним використанням одних і тих самих елементів, що деякі науковці вважають недоліком стилю: *«Пані та панове – пані та панове – чоловіки, американці, через два дні ми святкуватимемо Різдво»;* *«Якщо російські – якщо нас атакують російські ракети, ми зробимо все можливе, щоб захистити себе»;* *«Україна – Україна стоїть на своїх позиціях і ніколи не здасться».*

Розглянемо також приклад, в якому Зеленський звертається до громадян Польщі: *«Ми розуміли один одного. Як українець і поляк. Як європейці. Як друзі. Як батьки, які люблять свої сім'ї та розуміють, що наші діти повинні жити у світі однакових добрих цінностей».* Анафора використовується для того, щоб підкреслити та провести паралелі між різними способами, якими пов'язані український і польський народи. Повторення допомагає підтримати ідею про те, що між двома групами є багато спільного, і що ця спільність є основою для міцних стосунків. Використовуючи слово «як» кілька разів, Зеленський може створити відчуття ритму та акценту у своїй промові, що робить її більш запам'ятовуваною та впливовою.

Також у промові 22 грудня 2022 року президент використовує анафору, яка виконує різні функції: підкреслює певну ідею, додає більшого драматизму та виразності, створює ритм, підкреслює композицію тексту. Наведемо приклади: *«Це битва не лише за територію, за ту чи іншу частину Європи. Це битва не лише за життя, свободу та безпеку українців чи будь-якої іншої нації, яку Росія намагається підкорити»* (2 – 22.12.2022); *«Зробімо це. Нехай терорист – нехай терористична держава несе відповідальність за свій терор і агресію та відшкодує всі збитки,*

завдані цією війною. *Нехай світ побачить, що Сполучені Штати не стоять осторонь*» (2 – 22.12.2022).

У промові перед Конгресом США використана епіфора, наприклад: *«Російські військові та найманці безперервно атакують Бахмут з травня. Вони атакують його вдень і вночі, але Бахмут стоїть...»* (2 – 22.12.2022); *«Окопи на Донбасі переходять з рук в руки по кілька разів на день у запеклих боях і навіть рукопашних сутичках. Але український Донбас стоїть»* (2 – 22.12.2022); *«...Слухайте про Україну. Про Україну-2022. Про Україну, яка прагне миру..., яка розроблена, щоб підкреслити важливість повідомлення»* (2 – 22.12.2022). для підкреслення ідей способів розв'язання війни, виражених повторюваними елементами, та привернення уваги адресата як таких, що знаходяться на початковій та кінцевій сильних позиціях.

Спочатку адресант представляє наративи російської пропаганди щодо українського народу та його уряду, а потім використовує логічні аргументи, щоб спростувати звинувачення: *«Вам кажуть, що ми нацисти. Але як може народ, який віддав понад вісім мільйонів життів за перемогу над нацизмом, підтримувати нацизм? Як я можу бути нацистом? Скажіть це моєму дідусеві, який пройшов усю війну в піхоті Радянської Армії та помер полковником у незалежній Україні»*. Постановка питань і відповіді на них створюють легку атмосферу, де адресат інформації як співрозмовник мовця користується готовими відповідями мовця, таким чином, адресат інформації поглинає відповіді мовця і сприймає їх як свої власні.

Отже, у промовах В. Зеленський у період війни вживає розповідні речення. Окличні речення особливо популярні у промовах В. Зеленського під час війни, бо вони виражають емоційне ставлення політики щодо проблеми. За допомогою риторичних звертань президент бажає здоров'я не тільки військовим, а й усім українцям. Серед багатьох маніпулятивних прийомів найпоширенішим є використання риторичних запитань.

Характерним для використання риторичних запитань є те, що політик стверджує або заперечує думку у формі запитання. Таким чином він провокує того, хто слухає, вводить його у внутрішній діалог з адресантом і в кінцевому підсумку впливає на ставлення слухача, його навмисну активність. Володимир Зеленський у своїх промовах під час війни використовує ускладнення. Відокремлені члени речення (додаток, означення, обставина) виконують модальну функцію для вираження ставлення мовців до обговорюваних питань.

Висновки до другого розділу

Мовностилістичні особливості у промовах ми визначили за трьома рівнями: лексико-фразеологічний, морфологічний, синтаксичний.

На лексико-фразеологічному рівні ми виокремили у промовах Володимира Зеленського такі групи лексики, як-от: загальноживана та суспільно-політична. Лексика В. Зеленського протягом війни змінювалася, що свідчить про те, що він налаштовує свій народ тільки на позитивний кінець та закликає до дії, підтримки один одного. Серед інших груп лексики ми виділили: мілітарну лексику, іншомовну лексику, групи синонімів, антонімів. З'явилися у повсякденному мовленні неологізми, які створив президент.

На морфологічному рівні ми виокремили категорії частин мови, якими послуговувався В. Зеленський. Наприклад, категорія роду, числа. Важливу роль відіграють займенники. Забарвлення промов прикметниками ефективно впливає на емоції та свідомість слухачів. Дієслова у промовах Володимира Зеленського під час російсько-української війни відіграють динамічну роль. Поєднання різночасових форм підкреслює взаємозалежність, зв'язок минулого й сучасного, теперішнього й майбутнього, що створює необхідні передумови емоційного впливу на читача.

На синтаксичному рівні ми виокремили основні засоби якими послуговується Володимир Зеленський, серед них: прості речення, які виконують роль описовості та розповідності, анафора, повтор, вставні слова, однорідні речення, відокремлені члени речення, парцеляція.

Односкладні речення дозволяють більш точно та конкретно висловлювати ідеї та думки, що є важливим у період війни, коли потрібно чітко формулювати свої позиції. Короткі односкладні речення допомагають залучити увагу аудиторії та підсилити ефективність промови, створюється ритм та ефект у промові, що сприяє підсиленню впливу на аудиторію та запам'ятовуваності промови.

Використовуючи риторичні запитання, В. Зеленський провокує того, хто слухає, вводить його у внутрішній діалог з адресантом і в кінцевому підсумку впливає на ставлення слухача, його навмисну активність. Використання еліпсису дозволяє Президенту не продовжувати точне формулювання фрази.

ВИСНОВКИ

У другій половині ХХ століття антропозорієнтоване мовознавство зумовило експансію лінгвістики наукового доробку різних галузей знань, внаслідок чого сформувалися такі маргінальні дисципліни, як лінгвістична філософія, психолінгвістика, лінгвокультурологія, нейропсихолінгвістика, когнітивна й комп'ютерна лінгвістика, етнопсихолінгвістика, соціолінгвістика. Перспективним вектором розвитку останньої виявилась політична лінгвістика, предметом вивчення якої є політичний дискурс – мовленнєва діяльність політиків, спрямована на переконання аудиторії в правильності своїх ідей, позицій та намірів.

Жанрову своєрідність політичного дискурсу зумовлюють його функції (інформативна, орієнтаційна, мобілізаційна, консолідаційна та ідентифікаційна) та основні ознаки (інституційність, ідеологічна полісемія, фідеїстичність, езотеричність).

Жанри політичного дискурсу виокремлюють за різними ознаками – формою комунікації, характером поданої інформації, функційним призначенням політичних текстів та сферою діяльності політичного дискурсу. Більшість із класифікацій містять такий жанр політичного дискурсу, як політична промова – усний політичний текст, який проголошується перед масовою аудиторією та слугує ефективним засобом передачі інформації, популяризації думок та ідей керівників держави серед громадян.

Публічна промова належить до інформативно-персуазивного жанру.

Усі політичні промови є публічними, тобто вони розраховані на колективного адресата. Адресант публічної промови досягає своєї мети через посередництво засобів мовленнєвого впливу – раціонального та емоційного впливу на аудиторію за допомогою мовлення, який викликає свідому чи несвідому реакцію реципієнта.

Під час війни публічні промови використовуються для мобілізації населення та зміцнення морального духу нації. Вони мають на меті залучити людей до підтримки військових дій, переконати їх у правильності стратегії та розбудити патріотичні почуття. Публічні промови під час війни також можуть використовуватись для демонстрації сили та позиції у міжнародній спільноті.

Мовностилістичні особливості у промовах ми визначили за трьома рівнями: лексико-фразеологічний, морфологічний, синтаксичний.

На лексико-фразеологічному рівні ми виокремили у промовах Володимира Зеленського такі групи лексики, як-от: загальноживана та суспільно-політична, побутова, емоційна. Лексика В. Зеленського протягом війни змінювалася, що свідчить про те, що він налаштовує свій народ тільки на позитивний кінець та закликає до дії, підтримки один одного. Серед інших груп лексики ми виділили: мілітарну лексику, іншомовну лексику, групи синонімів, антонімів. З'явилися у повсякденному мовленні неологізми, які створив президент.

На морфологічному рівні ми виокремили категорії частин мови, якими послуговувався В. Зеленський. Наприклад, категорія роду, числа. Важливу роль відіграють займенники. Забарвлення промов прикметниками ефективно впливає на емоції та свідомість слухачів. Дієслова у промовах Володимира Зеленського під час російсько-української війни відіграють динамічну роль. Поєднання різночасових форм підкреслює взаємозалежність, зв'язок минулого й сучасного, теперішнього й майбутнього, що створює необхідні передумови емоційного впливу на читача.

На синтаксичному рівні ми виокремили основні засоби якими послуговується Володимир Зеленський, серед них: прості речення, які виконують роль описовості та розповідності, анафора, повтор, вставні слова, однорідні речення, відокремлені члени речення, парцеляція. Односкладні речення дозволяють більш точно та конкретно висловлювати

ідеї та думки, що є важливим у період війни, коли потрібно чітко формулювати свої позиції. Короткі односкладні речення допомагають залучити увагу аудиторії та підсилити ефективність промови, створюється ритм та ефект у промові, що сприяє підсиленню впливу на аудиторію та запам'ятовуваності промови. Риторичні запитання В. Зеленського провокують того, хто слухає, вводять його у внутрішній діалог з адресантом і в кінцевому підсумку впливає на ставлення слухача, його навмисну активність.

Усі мовностилістичні засоби стилістики впливають на слухача, привертають уваги, агітують адресата, створюють соціальний контроль, інформують, маніпулюють, ідентифікують, створюють картини кращого майбутнього, формують суспільну ідеологію, зміцнюють дух у такий непростий час для всього українського народу.

Отже, у теоретичному розділі було детально схарактеризовано таке явище, як дискурс, проведено всебічний аналіз всіх його областей і аспектів, а саме основні його поняття і терміни, семіотичний аспект, жанри, його функції. У практичному розділі було проаналізовано мовностилістичні особливості у промовах В. Зеленського під час російсько-української війни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Абрамович С. Д., Чікарькова М. Ю. Риторика : навч. посіб. Львів : Світ, 2001. 240 с.
2. Акінчиць Н. Г. Політичний дискурс як об'єкт наукового аналізу. *Проблеми сучасного язукознавства*. 2007. № 107. С. 72–76.
3. Андерсон Кріс. Успішні виступи на TED. Рецепти найкращих спікерів. Київ : Наш формат, 2017. 256 с.
4. Бахтін М. М. Філософський енциклопедичний словник: Київ : Інститут філософії імені Григорія Сковороди НАН України : Абрис, 2002. 743 с.
5. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики: підручник. Київ : Академія, 2009. 376 с.
6. Безугла Р. Д. До питання розмежування прагматики, стилістики та паралінгвістики. *Вісник Харківського національного університету*. 2014. № 1102. С. 6–10.
7. Бехта І. А. Дискурс наратора в англійській художній прозі. Київ : Грамота, 2004. 304 с.
8. Билінська О. С. Агітаційні жанри українського політичного дискурсу: сугестивний і лінгвопрагматичний аспекти, автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 – українська мова. Одеса, 2017. 20 с.
9. Бялик В. Д. Функціональна парадигма вивчення мовних явищ шляхи еволюції. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна»*. 2012. № 23. С. 20–23.
10. Вандишев В. М., Переломова О. С. Риторика у філософсько-комунікативному вимірі : підручник. Київ : Кондор-вид-во, 2017. 492 с.
11. Ващук Т. М. Політичний дискурс як об'єкт лінгвістичного дослідження. 2007. Вип. 33. С. 182–185. URL : <http://eprints.zu.edu.ua/1720/1/43.pdf>

12. Великорода Ю. М. Прецедентні феномени в американському медійному дискурсі (на матеріалі часописі «Time» та «Newsweek») дис. ... канд. філол. наук. : 10.02.04. – германські мови. Львів, 2012. 219 с.

13. Волков О. Г. Прагматика політичного тексту : автореферат дис. канд. філос. наук : спец. 09.00.03 «Соціальна філософія і філософія історії». Сімферополь, 2002. 15 с.

14. Дмитришин А. В. Лінгвокультурні особливості українського політичного дискурсу. URL: <file:///C:/Users/Home/Downloads/9614-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-19168-1-10-20210318.pdf>

15. Долинський Є. В. Риторичні прийоми у політичних промовах американських лідерів як засоби маніпуляції суспільною свідомістю громадян. *Науковий вісник ХДУ Серія Германістика та міжкультурна комунікація*. 2021. № 1. С. 45–51.

16. Дудик П. С. Стилїстика української мови: навч. посіб. Київ : Видавничий центр «Академія», 2005. 368 с.

17. Дяченко Н. М., Халін В. В. Комунікативні стратегії в сучасному українському політичному дискурсі. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2019. № 1 (89). С. 56–62.

18. Єгорова О. І. Лінгвопрагматична актуалізація кількості в текстах політичного дискурсу (на матеріалі інавгураційних промов Б. Обама). *Philological Treatises by Sumy State University*. 2013. С. 32–37.

19. Єргович П. Зіставний аналіз промов президентів Петра Порошенка та Володимира Зеленського URL: <https://zir.nsk.hr/islandora/object/ffzg:4610/datastream/PDF/view>

20. Жайворонок В. В. Уваги до сучасної гуманітарної термінології. *Термінологічний вісник*. 2011. № 1. С. 63–69.

21. Карасьова К. А. До питання про мовні особливості політичного впливу. Дніпропетровськ : Ліра, 2014. № 1. URL: <http://www.ukrsense.dp.ua/index.php/USENSE/article/view/75>.
22. Касьянова О. Г. Політичний дискурс : загальні характеристики поняття. URL: http://confomtact.com/2012edu//tom1/33_Kosjanova.htm.
23. Клименко І. В. Теоретичні засади лінгвістичного аналізу політичного дискурсу : наук. зб. Донецьк : ДонНУ, 2009. Вип. 19. С. 182–186.
24. Ковалевська Т. Ю. Комунікативні аспекти нейролінгвістичного програмування : монографія. Одеса : Астропринт, 2008. 334 с.
25. Козлова В. В. Міжкультурний аспект мовленнєвого впливу. *Молодий вчений. Серія: Філологічні науки* : наук. журнал. 2016. № 11 (38). С. 202–205.
26. Кондратенко Н. М. Лінгвопрагматичні аспекти дослідження політичної комунікації в українському мовознавстві : монографія. Одеса : 2015. С. 145–151.
27. Кочан І. М. Лінгвістичний аналіз тексту: навч. посіб. Київ : Знання, 2008. 423 с.
28. Крапива Ю. В. Крикун Д. А. Політична промова як різновид політичної комунікації. *Закарпатські філологічні студії* : наук. журнал / голов. ред. І. М. Зиморя. Ужгород : Видавничий дім «Гельветика», 2019. Вип. 11, т 2. С. 42–45.
29. Кривий А. Дискурсний аналіз і сучасне мовознавство. Львів : Вид-во ЛНУ ім. І. Франка, 2001. С. 158–162.
30. Кунч З., Городиловська Г., Шмілик І. Риторика : підручник. Львів : вид-во Львівської політехніки, 2016. 496 с.
31. Лосєва І. В. Мовнотилістичні особливості політичних промов в інтернет-дискурсі. *Нова філологія*. 2012. № 50. С. 64–66.

32. Лукіна Л. В. Політичний дискурс: сутність та особливості застосування. *Політикус. Серія : Політична культура та ідеологія* : наук. журнал. 2021. № 2. С. 75–80.

33. Ляшук М. О. Лексико-семантичні та лінгвостилістичні особливості політичного дискурсу на прикладі промов Дональда Трампа. URL:<https://theses.oa.edu.ua/DATA/247/%D0%9C%D0%B0%D0%B3%D1%96%D1%81%D1%82%D0%B5%D1%80%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0%20%D0%9B%D1%8F%D1%88%D1%83%D0%BA-%D0%9C.pdf>

34. Маловічко Я. В. Аналіз інавгураційних промов українських президентів: Л. Кучми, В. Ющенко, В. Януковича та П. Порошенка, 1999–2014 років. *VII Національний конверт* : матеріали VII Національного конверта Міжнар. асоціації студ-ів політ. наук. конф. (21–22 квітня 2017, м. Одеса). Одеса : Нац. ун-т. «Одеська юридична академія», 2017. С. 150–154.

35. Мацько Л. І. Лінгвістична риторика. Наука і сучасність: зб. наук. праць. Київ : 1999. С. 3-16.

36. Миголинець-Шовак О., Петій Н. До поняття дискурсу в сучасній лінгвістиці. *Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства*, зб. наук. пр. НБУВ. України /відп. ред. І. В. Сабадош. Ужгород : 2014. Вип. 19. С. 62–65.

37. Михайленко В. М. Публіцистичний стиль як засіб впливу на реципієнта. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія Філологія. Соціальні комунікації*. Ужгород : 2020. № 23. С. 114–116.

38. Мойсієнко А. К. Сучасна українська літературна мова: Лексикологія. Фонетика : підручник. Київ : Знання, 2010. 270 с.

39. Нагорна Л. Б. Політична мова: зміст і структура поняття. Київ : 2005. С. 195–207.

40. Олійник О. Б. Основи ораторської майстерності : навч. посіб. Київ : Кондор, 2010. 181 с.

41. Омельченко Л.Ф. Англійська композита: структура и семантика. Київ : 1989. 493 с.

42. Онуфрив С. Т. Політичний дискурс ЗМІ України у світовому інформаційному просторі: дис... канд. філол. наук: 10.01.08 / Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка : Київ : 2005. С. 26-34.

43. Павлуцька В. О. Політичний дискурс: особливості та функції. *Вісник Житомирського державного університету. Філологічні науки.* Житомир : 2008. № 39. С. 218–222.

44. Падалка О. В. Політична промова та її просодичні характеристики. *Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки.* Луцьк : Вежа, 2012. № 6. С. 66–69.

45. Палій Г. М. Мовностилістичні особливості публічних виступів політиків. [URL: http://jarch.donnu.edu.ua/article/view/9624](http://jarch.donnu.edu.ua/article/view/9624).

46. Петренко В. В. Політична мова як засіб маніпулятивного впливу: дисертація канд. політ. наук: 23.00.02. Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ : 2003. С. 60-68.

47. Пономарів О. Д. Стилістика сучасної української мови: підручник. Тернопіль : 2000. 248с.

48. Романюк С. А. Лінгвостилістичні особливості інавгураційної промови. *Лінгвостилістичні студії.* 2015. № 3. С. 158–166. [URL: file:///C:/Users/Home/Downloads/PromowaPoroszenka%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/Home/Downloads/PromowaPoroszenka%20(2).pdf)

49. Самойлова І. В. Лексичні особливості політичних промов. *Наукові записки Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя. Філологічні науки.* 2016. № 1. С. 235–238.

50. Селіванова О. О. Мовленнєвий вплив в комунікативній взаємодії: *Психолінгвістика* : навч. метод. посіб., Київ : 2012. с. 223–230.

51. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми: підручник. Полтава : Довкілля. Київ : 2008. 712 с.

52. Серажим К. Дискурс соціолінгвальне явище, монографія. Київ : Нац. ун-т. ім. Тараса Шевченка, 2002. 393 с.

53. Соловійова Т. О. Типологія та прагматика прецедентних феноменів в українському політичному дискурсі. 2014–2019 рр. : дис. д-ра філософ. наук : 10.02.01. – українська мова. Кривий ріг, 2022. 246 с.

54. Соссюр Ф. де. Курс загальної лінгвістики. Київ : Основи, 1998. 324 с.

55. Станіслав О. В. Проблема парцеляції у сучасній лінгвістичній науці. *Наукові записки. Філологічні науки* : зб. наук. пр. РВВ КДПУ ім. В. Винниченка: Кіровоград : 2017. № 105 (1). С. 377–381.

56. Стасюк Т. В. Технології мовного впливу як компонент сучасної комунікації. *Українська мова*. 2010. № 1. С. 82–87.

57. Стрий Л. І. Структурно-композиційні особливості інавгураційної промови як жанру політичного дискурсу. *Слов'янський збірник* : зб. наук. пр. Одеського нац. ун-ту. ім. І. І. Мечникова. 2014. № 18. С. 240–248.

58. Трубіцина О. С. Засоби реалізації сугестії в сучасному китайському політичному дискурсі. Київ : 2014.

59. Федик. О. В. Теоретичні засади дослідження політичної промови. URL: http://dspase.tnpu.edu.ua/bistream/123456789/19985/1/MON_176-178.pdf.

60. Федоров Я. Р. Лінгвістичні моделі дискурсу політичних виступів : нариси із сучасних культурно-мовленнєвих практик. Київ : ВПЦ НаУКМА, 2010. 188 с.

61. Фоменко О. С. Лінгвістичний аналіз сучасного політичного дискурсу США (90-ті роки ХХ століття). Київ : 1998. 21 с.

62. Хабермас Ю. Комунікативна дія і дискурс – дві форми повсякденної комунікації: *Першоджерела комунікативної філософії*. Київ : Либідь, 1996. С. 84–90.

63. Чорнойван Н. В. Лексико-семантичні особливості промов американських діячів ХХ-ХХІ століть URL: <https://ktpam.kpi.ua/sites/default/files/img/%20%D0%9D%D0%B0%D1%82%>

[D0%B0%D0%BB%D1%96%D1%8F%20%D0%92%D0%B0%D0%BB%D0%B5%D1%80%D1%96%D1%97%D0%B2%D0%BD%D0%B0.pdf](#)

64. Шарова А. М. Лінгвістичний вимір політичної інформації: становлення політичної лінгвістики. Київ : 2009. С. 110-117

65. Шикоряк Ю. О Лексичний аналіз промов Фр. Д. Рузвельта URL: <https://theses.oa.edu.ua/DATA/1327/%D0%9C%D0%B0%D0%B3%D1%96%D1%81%D1%82%D0%B5%D1%80%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0%20%D0%A8%D0%B8%D0%BA%D0%BE%D1%80%D1%8F%D0%BA%20%D0%AE.%D0%97%D0%9C%D0%90-6.pdf>

66. Щулінова Л. В. Інтертекстуальність у медійних текстах жанру інтерв'ю з політиками. *Актуальні проблеми української лінгвістики: теорія і практика*: зб. наук. пр. Київ. нац. ун-ту. ім. Т. Г. Шевченка, 2017. № 35. С. 19 – 33.

67. König J. Über die Wirkungsmacht der Rede. Strategien politischer Eloquenz in Literatur und Alltag, Göttingen: V&R Unipress, 2011. URL: https://books.google.com.ua/books?id=SiJ4P9KMc20C&pg=PA52&dq=politische+rede&hl=ru&sa=X&ved=0ahUKEwi_2722kPTaAhWBQZoKHcwlD_E4ChC7BQhIQAQ#v=onepage&q=politische%20rede&f=false

68. Lakoff G., Johnsen M. *Metaphors we live by* / G.Lakoff, M.Johnsen // London: The university of Chicago press, 2003. – 310 p.

69. Rede von Bundeskanzlerin Merkel bei der Begegnung mit dem Präsidenten des Staates Israel, Reuven Rivlin. URL: <https://www.bundesregierung.de/breg-de/suche/rede-von-bundeskanzlerin-merkelbei-der-begegnung-mit-dem-praesidenten-des-staates-israel-reuven-rivlin-1533970>

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Місяць війни. Хроніка подій. Промови та звернення Президента України Володимира Зеленського. Харків : Фоліо. 2022. 383 с.

2. Промови, виступи, звернення Президента України Володимира Зеленського. URL : <https://www.president.gov.ua/news/speeches>

ДОДАТКИ

Додаток 1

Додаток 2

Додаток 3

Додаток 4

